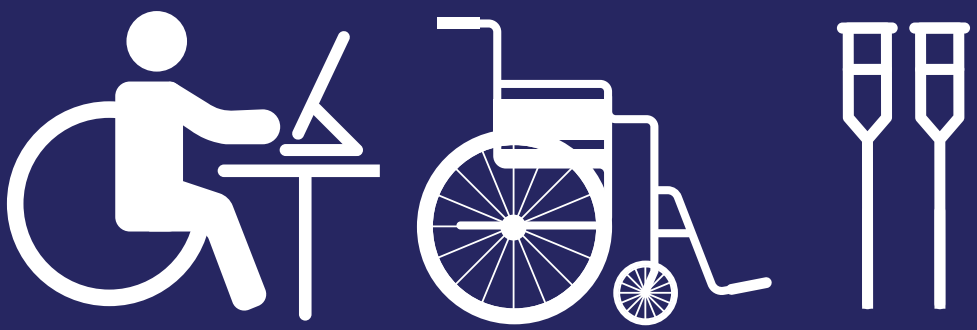
กสทช.

คู่มือการจัดและผลิตรายการ
วิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

จัดทำโดย	สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
พิมพ์ครั้งที่ 1	พ.ศ. 2568
จำนวนพิมพ์	2,500 เล่ม
กองบรรณาธิการบริหาร	สำนักงาน กสทช.
กองบรรณาธิการ	ผศ.ดร.กฤษณพร ประสิทธิ์วิเศษ ดร.มลิวัลย์ ธรรมแสง ผศ.ดร.ชนินทร์ ฐิติเพชรกุล ผศ.ดร.ภคพร กระจาดทอง ผศ.วรรณรัตน์ ศรีรัตน์ ผศ.นงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร ผศ.น้ำผึ้ง ไขว้พันธุ์ ผศ.นฤมล โสภารัตนกุล ผศ.ศุภวรรณ อภิชาติไตรสรณ์ ผศ.สุทิตา จุลกนิษฐ์ ดร.สุตตมา แสงวิเชียร นางสาวพบรัก แย้มฉิม
ออกแบบ	ดร.สุภฆเณศร์ ชุณหศิริรักษ์ นางสาวชญานิน สุรขจร นางสาวชนิตร์นันท์ เนตรขันธ์
พิมพ์ที่	บริษัท วิชั่น พรีเพรส จำกัด (สำนักงานใหญ่) เลขที่ 29/9 หมู่ 2 ต.ลาดหลุมแก้ว อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี 12140

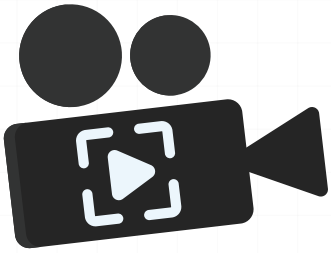
ISBN 978-616-416-071-2

ข้อมูลบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

คำนิยม

สิทธิ เสรีภาพ ของ คนพิการ ในการเข้าถึงสื่อเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะ “สื่อ” ไม่ได้เป็นเพียงช่องทางในการรับรู้ข่าวสารเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการแสดงออก การมีส่วนร่วม และการสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคม คนพิการทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคนพิการทางการเห็น การได้ยินและการสื่อความหมาย การเคลื่อนไหว จิตใจหรือพฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ และออทิสติก ล้วนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร และมีพื้นที่ในการสื่อสารอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป สื่อจึงมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้คนพิการได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมผ่านการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเข้าใจ และเป็นแรงผลักดันให้เกิดสังคมที่ตระหนักถึงศักดิ์ศรี ความสามารถ และความหลากหลายของมนุษย์อย่างแท้จริง

ภาพลักษณ์ที่สื่อนำเสนอมีพลังอย่างมากในการสร้างความเข้าใจของสังคมต่อคนพิการ หากสื่อนำเสนอด้วยมุมมองที่เคารพ เห็นคุณค่า และมุ่งเน้นศักยภาพของคนพิการ จะช่วยเปลี่ยนจาก “ความสงสาร” ไปสู่ “ความเข้าใจ” และ “การยอมรับ” คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการเล่มนี้ จึงเป็นแนวทางสำคัญสำหรับผู้ผลิตรายการในการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และสื่อสารเรื่องราวของคนพิการด้วยความเข้าใจและเคารพในสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง ผมเชื่อว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้ผู้จัดและผู้ผลิตสื่อทุกท่านสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาที่คำนึงถึงสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งรวมถึงคนพิการในฐานะ “คน” หนึ่งในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสื่อที่ครอบคลุม เข้าถึง และเข้าใจคนพิการอย่างแท้จริง อันจะช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ความเท่าเทียมอย่างยั่งยืนต่อไป

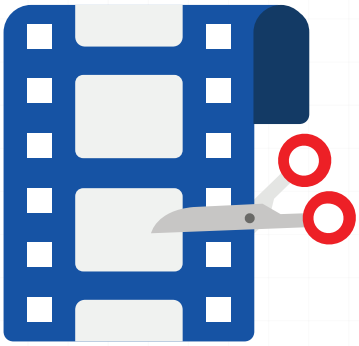

ต่อพงศ์ เสลานนท์

กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

(ด้านการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน)

ปัจจุบันสื่อมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างความเข้าใจระหว่างคนในสังคม และเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งเสริมความเท่าเทียม คนพิการทุกประเภทไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียง “กลุ่มเปราะบาง” หากแต่เป็น “ผู้มีศักยภาพ” ที่สามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเท่าเทียม การเปิดพื้นที่ให้คนพิการมีตัวตนในสื่อ ไม่ว่าจะในฐานะ “ผู้ผลิต” หรือ “ผู้ถูกนำเสนอ” จึงเป็นก้าวสำคัญของการสร้างสังคมที่เห็นคุณค่าและเคารพในความหลากหลายของมนุษย์

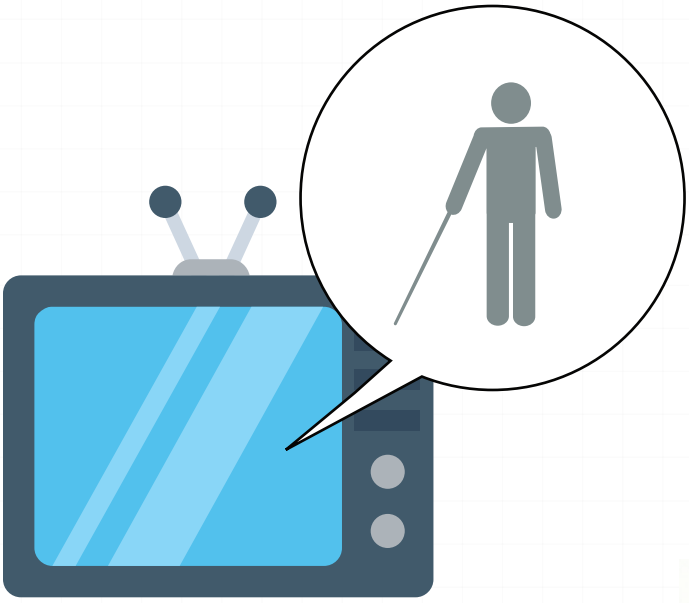

การจัดทำ“คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ” ฉบับนี้ นับเป็นอีกหนึ่งภารกิจสำคัญของสำนักงาน กสทช. ในการขับเคลื่อนงานตามแผนแม่บทกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 2 ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและกำกับดูแลด้านเนื้อหาการคุ้มครองผู้บริโภคและการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพเพื่อเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในโลกดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมเนื้อหาที่มีคุณภาพ มีความหลากหลายในมิติสังคม รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงหรือรับรู้ และใช้ประโยชน์จากเนื้อหาในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

คำนิยม

เนื้อหาในคู่มือเล่มนี้ไม่ได้เป็นเพียงข้อแนะนำเชิงเทคนิค แต่ยังสะท้อนแนวคิดเรื่อง “สื่อเพื่อทุกคน” ที่มุ่งสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของคนพิการในสังคมไทย สื่อที่นำเสนอด้วยความเข้าใจและเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ จะช่วยลดอคติและสร้างความตระหนักรู้ถึงศักยภาพของคนพิการ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมโดยรวม ผู้จัดและผู้ผลิตรายการสามารถนำแนวทางจากคู่มือนี้ไปปรับใช้ในการวางแผน ผลิตและนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย ครอบคลุม และเป็นมิตรกับทุกคนอย่างแท้จริง คู่มือฉบับนี้จึงเป็นอีกหนึ่งความพยายามในการผลักดันให้ผู้ทำงานด้านสื่อเข้าใจแนวทางการผลิตที่เหมาะสม เข้าถึง และเคารพสิทธิของคนพิการ เพื่อให้ทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสมอภาค

ฉันทพัทธ์ ขำโคกกรวด

นักวิชาการนโยบายและแผนเชี่ยวชาญพิเศษ รักษาการแทน
รองเลขาธิการ กสทช. สายงานกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์
สำนักงาน กสทช.

คำนิยม

“สื่อ” มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและทลายอคติทางสังคมที่มีต่อคนพิการ ภาพลักษณ์ที่สื่อนำเสนอไม่เพียงช่วยสะท้อนศักยภาพของคนพิการเท่านั้น แต่ยังช่วยเปิดมุมมองใหม่ให้สังคมเห็นถึงคุณค่า ความสามารถ และความเท่าเทียมของมนุษย์ทุกคน การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิ ศักยภาพ และความหลากหลายของคนพิการจึงเป็นภารกิจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสื่อและสร้างสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สำนักรับเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.) ได้จัดทำ“คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ” ฉบับนี้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบกิจการและผู้ผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคนพิการ สามารถผลิตรายการที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการได้อย่างแท้จริง สามารถสร้างสรรค์สื่อที่ไม่เพียงแต่ให้ข้อมูลข่าวสารแต่ยังต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในประเด็นความพิการแก่สังคมในวงกว้าง เพื่อให้คนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงหรือรับรู้ และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารและรายการโทรทัศน์ได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และเป็นการสร้างความเสมอภาคที่แท้จริงในสังคม

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเล่มนี้จะเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ผลิตเนื้อหาที่เข้าถึง เข้าใจ และเป็นมิตรกับคนพิการได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสื่อไทยให้มีความหลากหลายและเท่าเทียมในทุกมิติของสังคม

รุ้งตะวัน จินดาวัลย์

ผู้อำนวยการสำนักรับเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์
สำนักงาน กสทช.

คำนำ

“ทุกเรื่องราวที่สื่อเลือกเล่า... คือพลังในการเปลี่ยนแปลงมุมมองของสังคม”
“เมื่อสื่อมองคนพิการอย่างเข้าใจ สังคมก็จะมองเห็นศักยภาพ มากกว่าความแตกต่าง”
“สื่อที่ดีไม่เพียงถ่ายทอดเรื่องราว แต่ยังเปลี่ยนมุมมองของผู้คนต่อความเป็นมนุษย์”

การสื่อสารผ่านสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ไม่เพียงทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลหรือความบันเทิง แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างคนในสังคมและเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของคนพิการ การนำเสนอภาพลักษณ์ของคนพิการในเชิงสร้างสรรค์คือ การเปิดพื้นที่ให้สังคมได้มองเห็นศักยภาพ ความสามารถและคุณค่าของคนพิการในฐานะ “ผู้ร่วมสร้างสังคม” อย่างเท่าเทียม ทั้งยังช่วยลดมายาคติและทัศนคติเชิงลบที่อาจฝังรากอยู่ในความคิดของสังคม

สำนักงาน กสทช. ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนในการสร้างความเข้าใจระหว่างคนพิการและสังคม จึงได้ริเริ่มจัดทำ “คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ” ฉบับแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2558 โดยความร่วมมือระหว่าง สำนักงาน กสทช. และ สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการได้เข้าใจถึงความพิการและสามารถผลิตรายการที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ และใน พ.ศ. 2568 นี้ สำนักงาน กสทช. ได้ดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาคู่มือฉบับใหม่ให้มีความสอดคล้องกับบริบท ในปัจจุบันของการนำเสนอเนื้อหาทั้งในมิติของผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล

คำนำ

ด้วยความตั้งใจของ สำนักงาน กสทช. ที่จะสนับสนุนให้ผู้ผลิตรายการและบุคลากรด้านสื่อทุกระดับ ใช้พลังของสื่ออย่างเข้าใจ มีจิตสำนึก และเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คู่มือฉบับนี้จึงไม่ใช่เพียงแหล่งความรู้ แต่คือเครื่องมือที่จะเป็นแนวทางในการสร้าง “การสื่อสารเพื่อความเท่าเทียม” ที่ส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของคนพิการในทุกมิติ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่ (1) กฎหมายและสิทธิเสรีภาพของคนพิการ เพื่อทำความเข้าใจสิทธิพื้นฐานและบทบาทของสื่อในการเคารพสิทธิมนุษยชน (2) ความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับคนพิการ เพื่อสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อความหลากหลายของมนุษย์ และ (3) แนวทางปฏิบัติในการผลิตรายการ ครอบคลุมการใช้คำ ภาษาและวิธีการจัดรายการ เพื่อให้สื่อสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างเหมาะสมและสร้างสังคมที่มีความเข้าใจร่วมกัน

ผู้จัดทำหวังว่าคู่มือฉบับนี้จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้ผลิตสื่อทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงพลังของงานที่ตนสร้าง และใช้พลังนั้นในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่ “ความเท่าเทียมที่แท้จริง” เพื่อให้สื่อไทยเป็น “สื่อเพื่อทุกคน” ที่เปิดพื้นที่ให้ทุกคนได้ยืนอยู่บนเวทีเดียวกัน ด้วยศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
(สำนักงาน กสทช.)

คู่มือการจัดและผลิตรายการ

วิทยุหรือโทรทัศน์ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์
และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

สารบัญ

ส่วนที่ 1 — 1

บทนำ

- จุดเริ่มต้นของคู่มือ
- ทำไมต้องมีคู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
- วัตถุประสงค์ของคู่มือ
- ใครจะใช้คู่มือนี้ได้บ้าง
- รู้...สิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ส่วนที่ 2 — 15

ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ

- รู้จักคนพิการ
- 7 ประเภทของความพิการ
- มุมมองที่มีต่อความพิการ
- การสื่อสารกับคนพิการ
- พูดคุยและสื่อสารกับคนพิการอย่างไร
- ตัวอย่างวิธีการสื่อสารกับคนพิการแต่ละประเภท

ส่วนที่ 3 — 47

แนวปฏิบัติในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์

- ความรับผิดชอบของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ
- ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติต่อคนพิการในการจัดรายการ
- คำและภาษาในการใช้กับคนพิการ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ — 61

ภาคผนวก — 64

ส่วนที่ 1

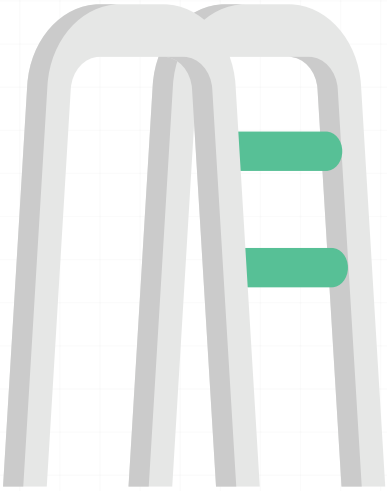
บทนำ

- จุดเริ่มต้นของคู่มือ
- ทำไมต้องมีคู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
- วัตถุประสงค์ของคู่มือ
- ใครจะใช้คู่มือนี้ได้บ้าง
- รู้...สิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการ
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

บทนำ

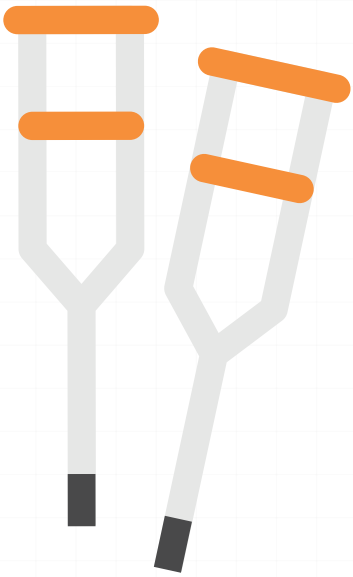
จุดเริ่มต้นของคู่มือ

การทำความเข้าใจสถานะและศักดิ์ศรีของคนพิการในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและความแตกต่างนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิดจากการมองด้วยความสงสารไปสู่การยอมรับในสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียม แนวคิด “Rights-Based Society” (สังคมที่อยู่บนพื้นฐานของสิทธิ) เป็นหัวใจสำคัญในการเน้นย้ำว่า คนพิการทุกคนมีสิทธิโดยกำเนิดที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรี ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่เฉกเช่นเดียวกับคนทั่วไป ความพิการจึงไม่ใช่ปัญหาที่ต้อง “แก้ไข” ที่ตัวบุคคล แต่เป็นผลมาจากการมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ออกแบบและเอื้อต่อการมีส่วนร่วมในสังคม

“ความพิการไม่ใช่สิ่งผิดปกติและก็ไม่ใช่สิ่งที่พิเศษที่แตกต่างจากคนทั่วไป” แต่สังคมส่วนใหญ่มีการรับรู้และภาพจำว่าร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ ไม่เหมือนคนปกติ เป็นความพิการ และเป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องให้ความสงสาร ให้ความช่วยเหลือมากกว่าคนทั่วไป ขาดศักยภาพในการใช้ชีวิต แต่ความจริง คนพิการก็เหมือนคนทั่วไปที่สามารถดำเนินชีวิตได้ปกติในแบบของคนพิการการนำเสนอของสื่อที่ผ่านมามักจะทำให้เห็นว่า คนพิการเป็นสิ่งที่มีความพิเศษแตกต่างจากคนอื่น ทั้งในมุมมองของการถูกกดทับ ด้วยความเวทนา สงสาร บาป เวรกรรม และในมุมของการนำมาสร้างแรงบันดาลใจในเชิงที่ว่า คนพิการยังทำได้ คนปกติก็สามารถทำได้เช่นกัน เช่น คนตาบอดก็สามารถเรียนหนังสือจบปริญญาตรีหรือเป็นดอกเตอร์ได้แม้จะมองไม่เห็น หรือคนแขนขาดก็สามารถวาดภาพได้แม้จะไม่มีแขน เป็นต้น

ในขณะที่มุมมองของคนพิการ ต้องการให้สังคมมองว่าสิ่งที่เขาปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตนั้นเป็นเรื่องปกติเหมือนคนทั่วไป แม้ในบางบริบท บางสถานที่ อาจจะต้องใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้ใช้ชีวิตได้สะดวกมากขึ้น เช่น การใช้ไม้เท้าหรือเครื่องช่วยฟัง เป็นต้น คนพิการจึงมีความพยายามในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้กับวิธีคิดของสังคมที่สร้างความเข้าใจผิดทั้งความหมายในเชิงลบและความหมายในเชิงบวกเพื่อให้นำความหมายของความพิการกลับเข้าสู่ “ความธรรมดา” (The Ordinary) ของมนุษย์ที่ต่างมีสภาพร่างกาย ความต้องการ ความนึกคิด มีความสามารถที่แตกต่างและหลากหลาย

ในยุคที่สังคมให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและหลากหลาย คนพิการก็คือหนึ่งในความหลากหลายทางสังคม (Diversity) เช่นเดียวกับเพศทางเลือกที่มากกว่าแค่หญิงชาย วิถีครอบครัวแบบพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และชุดความคิดความเชื่อที่แตกต่างหรือแม้แต่บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งการทำความเข้าใจความแตกต่างที่หลากหลายเหล่านี้ จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ลดความขัดแย้ง และไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง โดยการเปิดรับและเรียนรู้กับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย ลดละเลิกอคติด้วยการไม่ด่วนตัดสินใครจากภาพเหมารวม และรู้จักรักษามารยาทและกาลเทศะโดยการให้เกียรติคนอื่นอยู่เสมอ

สื่อ (Media) และการสื่อสาร (Communication) จึงเป็นพลังสำคัญในการที่จะสร้างความเข้าใจที่เหมาะสมเกี่ยวกับมิติของความพิการและคนพิการให้กับสังคม โดยการนำเสนอที่ช่วยสร้างให้การอยู่ร่วมกันในสังคมกับคนพิการกลายเป็น “เรื่องปกติ” ดังนั้น การสร้างสังคมที่คำนึงถึงสิทธิอย่างแท้จริงสำหรับคนพิการ จึงหมายถึงการมองเห็นคนพิการในฐานะ “คนทั่วไป” ที่มาพร้อมกับความหลากหลายและความแตกต่างตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับและเคารพศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่น โดยไม่ถูกกีดกันจากเงาของอคติและความไม่เข้าใจอีกต่อไป

ทำไมต้องมีคู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงาน กสทช. ร่วมกับ สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย ได้ทำการศึกษาการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับคนพิการ พบว่า ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์หลายรายยังไม่เข้าใจถึงความพิการในลักษณะต่าง ๆ ของคนพิการ ที่จะสามารถผลิตรายการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ เช่น การนำเสนอชีวิตคนพิการในมุมด้านความน่าสงสาร เวทนา การใช้คำที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น อันจะสร้างทัศนคติในเชิงลบของสังคมต่อคนพิการ รวมทั้งในบางกรณีได้มีการจัดรายการที่นำคนพิการมาล้อเลียนละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยผู้ประกอบกิจการฯ ให้เหตุผลว่า ไม่รู้เท่าทันความพิการในการนำเสนอ ดังนั้น ในเดือนเมษายน 2558 จึงได้จัดทำ “คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ปี 2558” โดยได้รับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มคนพิการ เครือข่ายผู้บริโภคสื่อกลุ่มต่าง ๆ ทั้งด้านความคาดหวังในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ด้านการสร้างความตระหนักรู้ในสิทธิของผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คู่มือฯ มีความสอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันของการนำเสนอเนื้อหาของผู้ประกอบกิจการฯ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก สำนักรับเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.) สำนักงาน กสทช. จึงได้มีการนำวาระการปรับปรุงคู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการเสนอต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการการจัดให้มีบริการกระจายเสียงโทรทัศน์ และโทรคมนาคมพื้นฐานโดยทั่วถึงและเสมอภาคสำหรับคนพิการผู้มีความต้องการที่หลากหลายและผู้ด้อยโอกาสในสังคม ครั้งที่ 6/2566 เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 7 ธันวาคม 2566 และครั้งที่ 8/2566 เมื่อวันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2566 และเปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากตัวแทนองค์กรแต่ละประเภทความพิการและองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคู่มือฯ ที่หลากหลาย จึงนำมาสู่การจัดทำคู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการให้มีความเป็นปัจจุบัน เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจผ่านกระบวนการสื่อสารและการลดมายาคติเชิงลบต่อคนพิการและส่งเสริมสิทธิของคนพิการให้เข้าถึง รับรู้และใช้ประโยชน์จากกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์

คู่มือฉบับนี้ จึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดและผู้ผลิตรายการทั้งในส่วนของกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ และช่องทางอื่น ๆ ในการนำไปปรับใช้ในการผลิตรายการทั่วไปและการจัดรายการสำหรับคนพิการ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการได้อย่างเหมาะสม นำไปสู่การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม

วัตถุประสงค์ของคู่มือ

1. เพื่อให้ผู้ประกอบกิจการและผู้ผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ
2. เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ

ใครจะใช้คู่มือนี้ได้บ้าง

1. ผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (ช่อง / สถานี)
2. ผู้จัดและผู้ผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์และผู้ผลิตเนื้อหาผ่านสื่อต่าง ๆ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ประชาชนทั่วไป

รู้...สิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities– CRPD) (United Nations, n.d.) เป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ส่งเสริมพิทักษ์และรับรองให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีความเสมอภาคอย่างเต็มที่พร้อมทั้งส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิดของคนพิการ อนุสัญญาฉบับนี้ยังเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ไม่เฉพาะด้านพลเมืองเท่านั้นแต่รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และชีวิตครอบครัวด้วย ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD) เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 ส่งผลให้ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการอย่างทั่วถึง รวมทั้งขจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบ โดยอนุสัญญาฉบับนี้ได้ยกระดับจากการมองคนพิการเป็นเพียงผู้ต้องการช่วยเหลือ การรักษาพยาบาล และการคุ้มครองทางสังคม ไปสู่การมองคนพิการเป็น “บุคคล” ที่มีสิทธิ ซึ่งมีความสามารถในการเรียกร้องสิทธิเหล่านั้นและตัดสินใจในชีวิตของตนโดยอาศัยความยินยอมโดยสมัครใจและได้รับข้อมูลครบถ้วน ตลอดจนเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นของสังคม

อนุสัญญาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นเครื่องมือด้านสิทธิมนุษยชนที่มีมิติการพัฒนาทางสังคมที่ชัดเจน โดยอนุสัญญาได้กำหนดประเภทคนพิการไว้อย่างกว้าง ๆ และยืนยันว่าคนพิการทุกประเภทต้องได้รับสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งหมด อนุสัญญาได้ชี้แจงและกำหนดคุณสมบัติของสิทธิทุกประเภทที่นำไปใช้กับคนพิการ และระบุถึงพื้นที่ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้คนพิการสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิผล และพื้นที่ที่สิทธิของคนพิการถูกละเมิด และที่ต้องมีการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิ

รู้...สิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการ

หลักการพื้นฐานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)

1. **เคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด**
   การอยู่ได้ด้วยตนเอง เสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง และความเป็นอิสระของบุคคล
2. **ไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ**
3. **การมีส่วนร่วม**
   การเข้าร่วมของคนพิการได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพในสังคม
4. **เคารพความแตกต่าง**
   ยอมรับคนพิการว่าเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่างของมนุษยชาติและความเป็นมนุษย์
5. **ความเท่าเทียมของโอกาส**

รู้...สิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการ

หลักการพื้นฐานของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD)

6 การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

7 ความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิง

8 การเคารพขีดความสามารถของเด็กพิการ
ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและการเคารพสิทธิของเด็กพิการ
เพื่อสงวนรักษาอัตลักษณ์แห่งตน

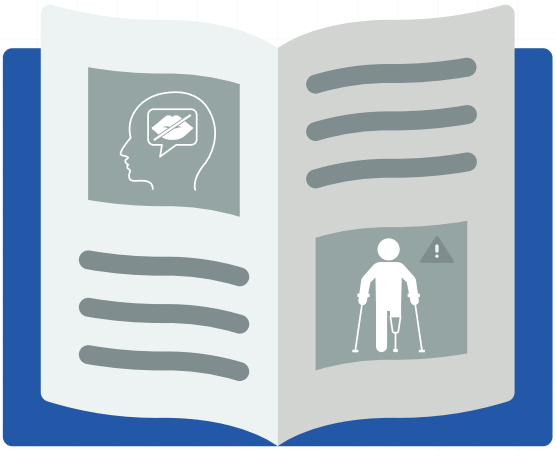
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 20 (6) กำหนดให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ ตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐซึ่งครอบคลุมในด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท ตลอดจนบริการสื่อสาธารณะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในกฎกระทรวง และ (7) บริการล่ามภาษามือตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ พ.ศ. 2555 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ได้มีการกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการไว้ 7 ประเภท ได้แก่ (1) ความพิการทางการเห็น (2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย (3) ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย (4) ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม (5) ความพิการทางสติปัญญา (6) ความพิการทางการเรียนรู้ และ (7) ความพิการทางออทิสติก

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560 - 2564

แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ ผ่านแนวทางที่ 3 สื่อสารสังคม สร้างการรับรู้และความเข้าใจผ่านสื่อ สิ่งพิมพ์ ออนไลน์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อทางเลือกให้คนในสังคมมีความรู้ ความเข้าใจเพื่อสร้างเจตคติที่ดีและสร้างสรรค์ต่อคนพิการและความพิการ และแนวทางที่ 6 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีช่องทางของสื่อทางเลือกเพื่อผลิตและเผยแพร่เนื้อหาสาระด้านคนพิการในทุกมิติ

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ได้ให้ความสำคัญกับคนพิการและคนด้อยโอกาสให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ได้อย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป โดยให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการพื้นฐานบางประการ เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตจัดให้มีบริการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ของบุคคลดังกล่าว นอกจากนี้ คณะกรรมการอาจกำหนดมาตรการส่งเสริมใด ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตพิจารณาปฏิบัติตามความเหมาะสม โดยอาจพิจารณาสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากกองทุนหรือสนับสนุนหรือส่งเสริมด้วยวิธีการอื่นได้ ทั้งนี้ บริการที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ของคนพิการและคนด้อยโอกาส อาจหมายความรวมถึงบริการกระจายเสียงที่ออกอากาศรายการอ่านหนังสือเต็มเวลา หรือบริการโทรทัศน์ที่จัดให้มีล่ามภาษามือ บริการคำบรรยายเป็นอักษรวิ่ง หรือบริการคำบรรยายเป็นเสียงสำหรับรายการที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารสาธารณะ

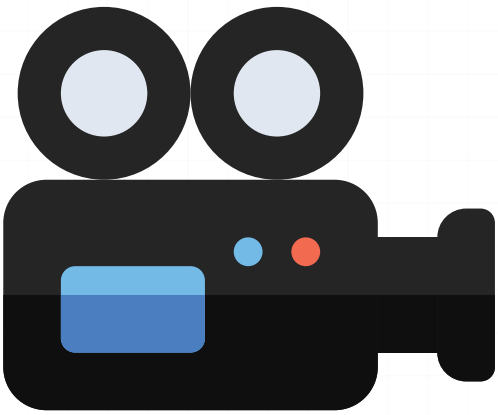

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

มาตรา 6 กำหนดให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ เรียกว่า คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. และกำหนดอำนาจหน้าที่ กสทช. ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ตามมาตรา 27 (13) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ และคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวและเสรีภาพของบุคคลในการสื่อสารถึงกันโดยทางโทรคมนาคม และส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์คลื่นความถี่ที่ใช้ในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม และ (18) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพและการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม และมาตรา 52 (2) กำหนดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรสื่อสาร การวิจัยและพัฒนาด้านกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม รวมทั้งความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีด้านการใช้คลื่นความถี่ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนอุตสาหกรรมโทรคมนาคมและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในขณะที่ มาตรา 56 กำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กสทช.” เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณหรือกฎหมายอื่น และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของประธานกรรมการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้ และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เป็นประกาศที่กำหนดหลักเกณฑ์การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่ ดำเนินการให้คนพิการสามารถเข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ได้อย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ประกาศดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีทั้งหมด 4 ฉบับ โดยฉบับแรกมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2559 ฉบับที่ 2 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2560 ฉบับที่ 3 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 และฉบับที่ 4 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2568 โดยมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1. สัดส่วนระยะเวลาการจัดทำบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ ตามข้อ 5 ของประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดว่า ผู้รับใบอนุญาตแต่ละประเภทต้องจัดให้มีล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง เสียงบรรยายภาพ และบริการอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดในรายการที่ออกอากาศประเภทข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือรายการประเภทอื่น โดยต้องจัดบริการให้เหมาะสมกับรูปแบบของแต่ละรายการ

2. การคิดคำนวณระยะเวลาการออกอากาศซ้ำ กำหนดไว้ในข้อ 6 ของประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการฯ และที่แก้ไขเพิ่มเติมว่า การคิดสัดส่วนรายการที่จัดให้มีบริการตามข้อ 5 ในกรณีที่รายการใดมีการออกอากาศซ้ำ ให้คิดคำนวณระยะเวลาเฉพาะการออกอากาศซ้ำไม่เกินสองครั้ง โดยให้พิจารณาความเหมาะสมและความหลากหลายของช่วงเวลาในการออกอากาศ เพื่อคำนึงถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์

3. การรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรแต่ละประเภทความพิการและองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการจัดให้มีบริการที่เหมาะสม กำหนดไว้ในข้อ 20 ของประกาศฉบับแรก โดยกำหนดให้ผู้รับใบอนุญาตรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรแต่ละประเภทความพิการในการจัดให้มีบริการที่เหมาะสมตามมาตรการพื้นฐานและมาตรการส่งเสริมให้สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

4. การจัดทำและรายงานผลการจัดให้มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ กำหนดไว้ในข้อ 23 ของประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการฯ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดว่า ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดทำและรายงานผลการจัดให้มีบริการโทรทัศน์ที่จัดให้มีล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพเสนอต่อคณะกรรมการทุก 6 เดือน

5. โทษทางปกครองกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศฯ ข้อ 28 ของประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการฯ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดว่า กรณีผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามให้มีโทษตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เว้นแต่มีเหตุขัดข้องเหตุสุดวิสัยที่จำเป็นเร่งด่วน

ส่วนที่ 2

ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ

- รู้จักคนพิการ
- 7 ประเภทของความพิการ
- มุมมองที่มีต่อความพิการ
- การสื่อสารกับคนพิการ
- พูดคุยและสื่อสารกับคนพิการอย่างไร
- ตัวอย่างวิธีการสื่อสารกับคนพิการแต่ละประเภท

ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ

รู้จักคนพิการ

ความหมายของ “ความพิการ” หรือ “คนพิการ” ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อทัศนคติและประสบการณ์ของแต่ละสังคม นอกจากนี้ หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคนพิการก็กำหนดความหมายของความพิการหรือคนพิการแตกต่างกันเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานให้บริการแก่คนพิการ ซึ่งในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น จะพบบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีลักษณะที่เห็นจากภายนอกว่าแตกต่างจากบุคคลทั่วไป อันเนื่องมาจากความบกพร่องของอวัยวะ เช่น ไม่มีแขน ขา หรือมีแต่ใช้การได้ไม่เต็มที่ เป็นต้น ซึ่งมักเรียกคนเหล่านี้ว่า “คนพิการ” (Persons with Disabilities)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการขององค์การสหประชาชาติ กล่าวว่า “ความพิการ” หมายถึง บุคคลใดก็ตามที่มีความบกพร่องในความสามารถทางร่างกายหรือจิตใจไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม จนทำให้ไม่แน่ใจว่าจะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างคนปกติ ไม่ว่าจะเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดได้ด้วยตนเอง

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD) ให้ความหมายว่า คนพิการ คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือประสาทสัมผัสในระยะยาว ซึ่งเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคนานัปการจะกีดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิผลบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งชาติ, 2552: 6)

รู้จักคนพิการ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ให้ความหมายของ **"คนพิการ"** ว่า "บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป"

คนพิการในมิติขององค์การอนามัยโลก

แนวคิดของ International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)" ซึ่งเป็นหนึ่งใน Family of International Classification ขององค์การอนามัยโลก ในช่วงก่อน พ.ศ. 2544 ได้กำหนดกรอบแนวคิดหลักด้านคนพิการ 2 รูปแบบ ได้แก่ กรอบแนวคิดทางการแพทย์ (Medical Model) และกรอบแนวคิดทางสังคม (Social Model)

1 กรอบแนวคิดทางการแพทย์ (Medical Model) โดยองค์การอนามัยโลกได้แบ่งความพิการออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.1 ความบกพร่อง (Impairment)

หมายถึง การสูญเสียหรือความผิดปกติของโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกาย จิตใจ หรือสรีรวิทยา จะเป็นชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ หมายรวมถึงความพิการของอวัยวะ (Anomaly) ความสูญเสียหรือขาดหายของอวัยวะ ตลอดจนกลไกของร่างกาย (Body Mechanism) และระบบการทำงานของจิตใจ (Mental Function System) เช่น สายตาข้างใดข้างหนึ่งเกิดมัว พร่า หรือมองไม่เห็น แขนขาเกิดเป็นอัมพาต หูเกิดสูญเสียการได้ยิน เกิดมีอาการทางจิตทางประสาท เป็นต้น

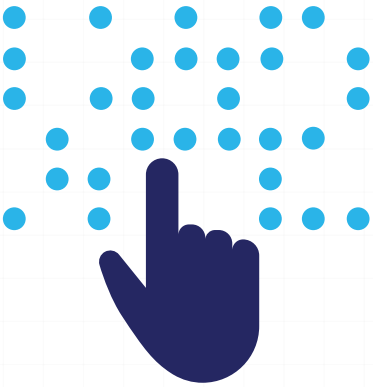

รู้จักคนพิการ

1.2 การสูญเสียสมรรถภาพ (Disability)

มักใช้ความหมายและความรู้สึกในเรื่องของบุคคลที่สูญเสียความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลดลง อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางร่างกาย เช่น แขนขาด ขาขาด ตาบอดหรือความผิดปกติทางพฤติกรรม และสติปัญญา เป็นความพิการที่สามารถวัดได้ เช่น คนขาลีบและขาขาดไม่สามารถเดินโดยปกติได้ คนตาบอดไม่สามารถอ่านหนังสือแบบคนตาดีได้ ทำให้คนพิการไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างเหมือนคนทั่วไปได้

1.3 ความเสียเปรียบ (Handicap)

มักใช้ความหมายที่เป็นความเสียเปรียบ ซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้มีความยากลำบากในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในขณะที่คนทั่วไปสามารถทำได้ เช่น คนตาบอด ทำงานที่ใช้สายตาไม่ได้ เช่น งานถ่ายรูป คนตาบอดจะมี Handicap ของงานถ่ายรูป แต่คนตาบอดสามารถพิมพ์ดีดตามเสียงในเทปได้ สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีเสียงประกอบได้ อ่านหนังสือเบรลล์ได้เข้าใจเช่นเดียวกับคนปกติ อ่านหนังสือปกติ คนตาบอดก็ไม่เสียเปรียบสำหรับกรณีนี้ เป็นต้น ดังนั้น ความเสียเปรียบ (Handicap) จึงหมายถึง สภาพที่เกิดจากการสูญเสียความสามารถ (Disability) บางอย่างเท่านั้น

รู้จักคนพิการ

แนวคิดทางการแพทย์ ได้เริ่มในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งคิดว่าความพิการเกิดจากพยาธิสภาพและโรค ทำให้เกิดความบกพร่องของร่างกาย (Impairment) เช่น การติดเชื้อโปลิโอทำให้อวัยวะบกพร่อง คือ กล้ามเนื้อแขนและขาอ่อนแรงแล้วส่งผลไปสู่การสูญเสียสมรรถภาพในการทำกิจกรรมต่าง ๆ (Disability) ได้แก่ เดินเองไม่ได้ ต้องใช้ไม้ค้ำยันช่วย ผลที่ตามมาคือเกิดความเสียเปรียบหรือด้อยโอกาสในการดำรงชีวิตในสังคม (Handicap) เช่น เด็กคนนั้นไม่สามารถกลับไปร่วมชั้นเรียนเดิมได้ เนื่องจากห้องเรียนอยู่ชั้น 3 มีการเดินเรียน เป็นต้น

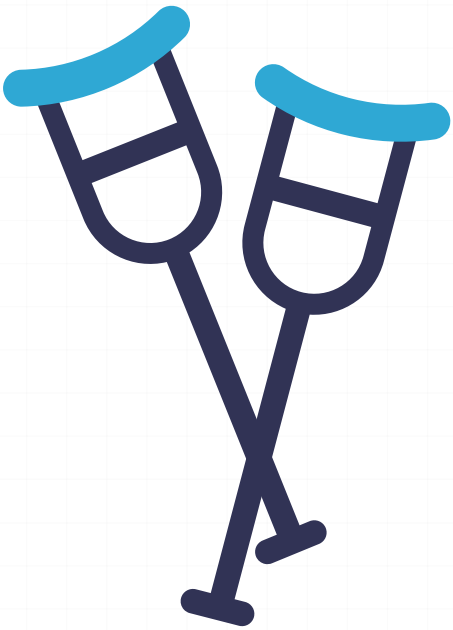
2 กรอบแนวคิดทางสังคม (Social Model)

กล่าวคือ **“คนพิการ”** เป็น **“ความหลากหลาย”** อย่างหนึ่งของร่างกายมนุษย์เท่านั้น “ความพิการ” จึงมิใช่ปัญหาระดับบุคคล แต่เกิดจาก “สังคม” ที่ไม่สามารถจัดการให้คนที่มีความหลากหลายอยู่ร่วมกันได้ เป็นปัญหาที่เกิดจากเงื่อนไขหลาย ๆ อย่างของสังคม เช่น ทัศนคติว่าคนพิการมีความสามารถน้อย จึงไม่รับคนพิการเข้าทำงานทั้งที่ความพิการนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่องานนั้น ทัศนคติว่า “คนพิการน่าสงสาร” ต้องได้รับการดูแลอย่าไปลำบากทำอะไรเองเลย จึงทำให้ญาติคอยทำทุกอย่างให้ ทั้ง ๆ ที่ทำเองได้ หรือความไม่รู้และไม่ได้คิดรอบคอบทำให้การสร้างทางขึ้นมีแต่บันได ผู้สูงอายุหรือผู้ที่เดินไม่ได้ไม่สามารถใช้อาคารนี้ได้ เป็นต้น

“ความพิการไม่ใช่ปัญหา” เพราะไม่สามารถรักษาให้หายขาดหรือเปลี่ยนแปลงความพิการได้ และยังไม่สามารถบังคับให้คนพิการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่นี้ได้ด้วย จึงเกิดแนวคิดว่า “สภาพแวดล้อมและสังคมน่าจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า” ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข

นั่นหมายความว่า คนพิการสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้หากมีการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีในสังคม เช่น ต้องมีระบบขนส่งมวลชน การศึกษา การประกอบอาชีพ สื่อเทคโนโลยีและการนันทนาการที่ทุกคนเข้าถึงได้ เป็นต้น โดยการเพิ่มทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น (ไม่ใช่ความต้องการพิเศษ) เช่น ทางลาด อักษรเบรลล์ ข้อมูลภาพและเสียง ภาษามือ เว็บไซต์ที่ทุกคนเข้าถึง ฯลฯ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้คนพิการเข้าถึงบริการต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไปภายในสังคม

รู้จักคนพิการ

“ความพิการทางสังคม” ตระหนักดีว่า สภาวะทางกายและสติปัญญาที่แตกต่างกันของแต่ละคนนั้น มีผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมแตกต่างกันด้วย ซึ่ง “ตัวสังคม” ต่างหากที่เป็นสาเหตุให้เกิดความสามารถที่แตกต่างของคนเหล่านั้น หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง แต่ละคนจะไม่ใช่คนพิการจากภาวะทุพพลภาพของเขา แต่จากอุปสรรคต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมที่ไม่ใส่ใจความสามารถที่เหลือหรือความต้องการ ความจำเป็นของคนพิการ ซึ่งประกอบด้วยอุปสรรค 3 ประการ ได้แก่

1) อุปสรรคที่แฝงอยู่ในความคิดทัศนคติ

2) อุปสรรคที่แฝงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จับต้องได้

3) อุปสรรคที่แฝงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม/วัฒนธรรม/การเมือง/เศรษฐกิจ

สำหรับคู่มือฉบับนี้จะใช้ความหมายของคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 โดยให้ความหมายของ “คนพิการ” ว่า “บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป”

7 ประเภทของความพิการ

การแบ่งประเภทของคนพิการตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2555 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2565) ได้แบ่งประเภทความพิการ ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. ความพิการทางการเห็น

(1) ตาบอด

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับแย่กว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ลงมาจนกระทั่งมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา

ลักษณะที่สังเกตได้

1. ไม่มีลูกตา ไม่เห็นลูกตาดำ ลูกตาสีขาวขุ่น ลูกตาฝ่อ
2. มองไม่เห็น
3. มองเห็นเลือนราง
4. ถือไม้เท้า
5. มีคนพาเดิน

(2) ตาเห็นเลือนราง

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องในการเห็น เมื่อตรวจวัดการเห็นของสายตาข้างที่ดีกว่า เมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้ว อยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ไปจนถึงแย่กว่า 6 ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

7 ประเภทของความพิการ

2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย

(1) หูหนวก

ภาวะบกพร่องทางการได้ยินที่มีผลการตรวจการได้ยินโดยใช้เสียงความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ 2,000 เฮิรตซ์ และ 4,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่ามีการสูญเสียการได้ยินเฉลี่ยที่ความดังของเสียงตั้งแต่ 80 เดซิเบล ขึ้นไป ทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยต้องใช้เครื่องมือเฉพาะสำหรับตรวจการได้ยินและตรวจในสถานพยาบาลของรัฐหรือสถานพยาบาลเอกชนที่รัฐกำหนด

ลักษณะที่สังเกตได้

1. ไม่ได้ยินเสียงและไม่เข้าใจคำพูดเมื่อตะโกน
2. ใช้เครื่องช่วยฟัง หรือประสาทหูเทียม
3. ใช้ภาษามือในการสื่อสาร

(2) หูตึง

ภาวะบกพร่องทางการได้ยินที่มีผลการตรวจการได้ยินโดยใช้เสียงความถี่ที่ 500 เฮิรตซ์ 1,000 เฮิรตซ์ 2,000 เฮิรตซ์ และ 4,000 เฮิรตซ์ ในหูข้างที่ได้ยินดีกว่ามีการสูญเสียการได้ยินเฉลี่ยที่ความดังของเสียงน้อยกว่า 80 เดซิเบล ลงมาจนถึง 40 เดซิเบล ในผู้ใหญ่ หรือน้อยกว่า 80 เดซิเบล ลงมาจนถึง 35 เดซิเบล ในเด็กที่มีอายุไม่เกิน 15 ปี ทำให้มีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยต้องใช้เครื่องมือเฉพาะสำหรับตรวจการได้ยินและตรวจในสถานพยาบาลของรัฐหรือสถานพยาบาลเอกชนที่รัฐกำหนด

ลักษณะที่สังเกตได้

1. มีหูข้างหนึ่งที่ได้ยินดีกว่า
2. ได้ยินและเข้าใจคำพูดเมื่อต้องพูดซ้ำหรือตะโกน

7 ประเภทของความพิการ

2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย (ต่อ)

(3) สื่อความหมาย

ภาวะบกพร่องทางการสื่อความหมาย ทั้งการพูดและภาษา เช่น ผู้ป่วยไร้กล่องเสียง ผู้ป่วยเด็กสมองพิการ (Cerebral Palsy) ที่มีปัญหาการพูดแบบ Dysarthria ระดับรุนแรง ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองและผู้ป่วยที่ได้รับอุบัติเหตุทางสมอง ที่มีปัญหาการสื่อสารแบบ Aphasia, Dysarthria หรือ Apraxia และผู้ป่วยกลุ่มที่มีความเสื่อมของระบบประสาท (Degenerative Change) เช่น ผู้ป่วยโรค Parkinson ผู้ป่วยโรค Dementia ทำให้มีข้อจำกัดในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

ลักษณะที่สังเกตได้

การพูด

1. พูดตะกุกตะกัก พูดซ้ำ เสียงแหบ เสียงขึ้นจมูก
2. ออกเสียงไม่ถูกต้อง พูดไม่ชัด

การใช้ภาษา

1. ใช้คำไม่สอดคล้องกับความหมาย
2. ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นออกมาเป็นคำพูดได้
3. มีปัญหาในการจัดเรียงประโยค ย่อคำให้สั้นลง
4. ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้

7 ประเภทของความพิการ

3.ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย

(1) ความพิการทางการเคลื่อนไหว

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว ได้แก่ มือ เท้า แขน ขา อาจมาจากสาเหตุอัมพาต แขนขาอ่อนแรง แขน ขาขาด หรือภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง จนมีผลกระทบต่อการทำงานของมือ เท้า แขน ขา

ลักษณะที่สังเกตได้

1. แขนขาอ่อนแรง
2. แขนขาขาดจากโรคเบาหวาน โรคข้อ เจ็บป่วยเรื้อรัง มะเร็ง อุบัติเหตุ
3. เจ็บป่วยเรื้อรังจาก โรคหัวใจ โรคไตวาย โรคปอด

(2) ความพิการทางร่างกาย

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และภาพลักษณ์ภายนอกของร่างกายที่เห็นได้อย่างชัดเจน

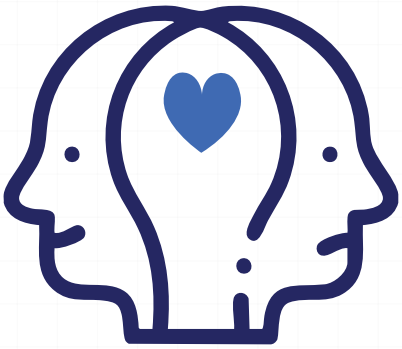
ลักษณะที่สังเกตได้

1. คนแคระ
2. หลังคดผิดรูปมองเห็นได้ชัด
3. ใบหน้าหรือศีรษะผิดรูป หู ตา จมูก ผิดรูป ผิดตำแหน่ง ปากแหว่งเพดานโหว่ ไม่มีใบหู โรคผิวหนังที่เห็นเด่นชัดและรักษาไม่หาย เช่น ท้าวแสนปม เด็กดักแด้ คนเผือก ด่างขาวบนใบหน้า

7 ประเภทของความพิการ

4. ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

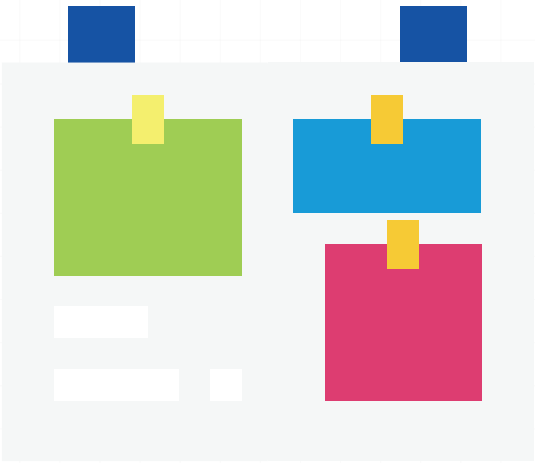
การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้อารมณ์หรือความคิด

ลักษณะที่สังเกตได้

คนทั่วไป มักเรียกว่า ผู้ป่วยจิตเวช

1. มีความผิดปกติทางจิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม ความคิดหรือการรับรู้ ที่รุนแรง เรื้อรัง และรักษาไม่หาย เช่น อาการประสาทหลอน หูแว่ว อาการหลงผิด หวาดระแวง พูดคนเดียว เป็นต้น

2. มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอันเป็นผลจากความผิดปกติดังกล่าว

7 ประเภทของความพิการ

5. ความพิการทางสติปัญญา

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติหรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 18 ปี

ลักษณะที่สังเกตได้

พิการทางสติปัญญา

1. ความสามารถด้านเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของคนปกติ (ต่ำกว่า 70) ได้แก่ การใช้เหตุผล การแก้ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การเรียนรู้จากประสบการณ์

2. ข้อจำกัดในการปรับตัวในสังคม ได้แก่ การสื่อสารด้านไวยากรณ์ คำศัพท์ ภาษา พูดช้า การคิด การตัดสินใจทางสังคมล่าช้ากว่าวัย ดูแลตนเองได้บ้างหรือต้องการการดูแลตลอดเวลา บางรายมีพฤติกรรมซน สมาธิสั้น

กลุ่มอาการดาวน์ซินโดรม

1. มีโครงสร้างทางใบหน้าและร่างกายที่โดดเด่น ชัดเจน และคล้ายคลึงกันเป็นลักษณะเฉพาะ เช่น ศีรษะเล็ก ใบหน้าเล็ก ใบหูเล็ก สันจมูกแบน กะโหลกศีรษะด้านหลังแบน ดวงตาเรียว หางตาเฉียงขึ้น หัวคิ้วหนา ม่านตาอาจมีจุดขาว ริมฝีปากเปิดออก มีลิ้นใหญ่คับปาก พูดช้า พูดไม่ชัด มีคอสั้น แขนสั้น ขาสั้น เท้าสั้น ส่วนสูงน้อยกว่าค่าเฉลี่ย หรือ รูปร่างท้วม เนื้อตัวค่อนข้างนิ่ม ไม่ค่อยมีกล้ามเนื้อ มีความตึงตัวของกล้ามเนื้อต่ำ มีระยะห่างระหว่างหัวนมใกล้กันกว่าปกติต่างจากเด็กทั่วไป นิ้วมือสั้น นิ้วก้อยชี้เข้าด้านในไปทางนิ้วหัวแม่มือ มีมือกว้าง มีเส้น ลายมือเส้นเดียวลากขวางกลางฝ่ามือ

2. มีอุปนิสัยร่าเริง อารมณ์ดี ยิ้มง่าย หัวเราะง่าย ระดับเชาวน์ปัญญามีพัฒนาการที่ล่าช้า

7 ประเภทของความพิการ

6. ความพิการทางการเรียนรู้

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะด้านการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางสมอง ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ หรือกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นในระดับความสามารถที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามช่วงอายุและระดับสติปัญญา

ลักษณะที่สังเกตได้

1. การเรียน: เรียนรู้ช้า สมาธิสั้น ความจำไม่ดี จำตัวหนังสือไม่ค่อยได้จำพยัญชนะไม่ได้ ผสมคำผิด สะกดคำไม่คล่อง อ่านตะกุกตะกัก เขียนลำบาก คิดเลขไม่ได้ ไม่เข้าใจหลักการคำนวณพื้นฐาน (บวก ลบ คูณ หาร)
2. พฤติกรรม: ก้าวร้าว ไม่สนใจ ไม่ทำตาม ซุกซน อยู่ไม่นิ่ง
3. อารมณ์: เงียบ แยกตัว ไม่มั่นใจตนเอง ประหม่า กลัว ซึมเศร้า วิตกกังวล
4. พูดคุยได้ปกติ แต่มักจะคุยในเรื่องที่ตนเองสนใจเป็นส่วนใหญ่

7 ประเภทของความพิการ

7. ความพิการออทิสติก

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมอง และความผิดปกตินั้นแสดงก่อนอายุ 2 ปีครึ่ง ทั้งนี้ ให้รวมถึงการวินิจฉัยกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเปอเกอร์ (Asperger)

ลักษณะที่สังเกตได้

อาการแตกต่างกันหลากหลาย แต่ก็มีลักษณะร่วมคล้ายกัน

1. อยู่ในโลกของตัวเองมาก สนใจสิ่งแวดล้อมน้อย
2. มักเรียกไม่ค่อยหัน ไม่ค่อยสนใจใคร ไม่สบตาเวลาสนทนา มีการโต้ตอบน้อย เล่นไม่เหมาะสมตามวัย
3. จินตนาการไม่เป็น
4. พูดช้า หรือพูดไม่รู้เรื่อง พูดเป็นภาษาต่างดาว
5. ทำอะไรซ้ำ ๆ เป็นแบบแผน ไม่ยืดหยุ่น สนใจบางอย่างแบบหมกมุ่นมากเกินไป
6. ในรายที่อยู่ในโลกของตัวเองมาก จะกระตุ้นตัวเองเป็นระยะ เช่น หมุนตัว โยกตัว เขย่งเท้า สะบัดมือ เล่นมือ เล่นเสียง เป็นต้น

*หมายเหตุ กรณีคนที่มีความพิการที่มากกว่า 1 ประเภทขึ้นไปเรียกว่า คนพิการซ้อน

ประเภทของความพิการ 7 ประเภท

การเห็น

ตาบอด
มองไม่เห็น/เลือนราง

การได้ยินหรือสื่อความหมาย

หูหนวก หูตึง
พูดไม่ได้/ฟังคนอื่นไม่เข้าใจ

การเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย

สูญเสียอวัยวะในการเคลื่อนไหว
ความผิดปกติของร่างกาย

จิตใจหรือพฤติกรรม

ความผิดปกติของการรับรู้
สมอง จิตใจ อารมณ์ ความคิด

สติปัญญา

พัฒนาการช้ากว่าปกติ
ระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าคนทั่วไป

การเรียนรู้

บกพร่องการอ่าน เขียน
สามารถเรียนรู้ต่ำกว่าช่วงเกณฑ์อายุ

ออทิสติก

บกพร่องทางพัฒนาการ
ด้านสังคม อารมณ์ สื่อความหมาย
พฤติกรรม

มุมมองที่มีต่อความพิการ

แนวคิดเรื่องความพิการเป็นกรอบที่บรรจุความหมายเกี่ยวกับความพิการบางอย่างไว้ ซึ่งมักมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ ในหลายประเทศ ความท้าทายของคนพิการไม่ได้มีแค่โครงสร้างพื้นฐานหรือบริการที่ยังไม่รองรับ แต่กำแพงที่ทรงพลังยิ่งกว่านั้นคือ “มายาคติ” ความเชื่อที่ดูเหมือนไม่ทำร้ายใคร แต่ส่งผลต่อการออกแบบระบบนับครั้งไม่ถ้วน ได้แก่ ความพิการที่กำหนดโดยโครงสร้างทางสถาบันทางสังคมต่าง ๆ และโครงสร้างทางวิธีคิดของสังคม ความหมายของความพิการ จึงมีความลื่นไหลขึ้นอยู่กับว่าสังคมเห็นว่า “ความพิการควรจะเป็นอะไร” ซึ่งแบ่งได้ 3 มุมมอง ดังนี้

1 ความพิการตามที่กำหนดโดยรัฐ

ความพิการของปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะภายนอกที่แสดงข้อจำกัดในชีวิตที่เป็นอุปสรรคซึ่งถูกกำหนดความหมายจากภาครัฐเพื่อดูแลปัญหาของคนพิการได้ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล เช่น CRPD กำหนดว่า “ความพิการ” ทำให้คนพิการไม่สามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเต็มที่อย่างทัดเทียมกับบุคคลอื่น หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดประเภทของความพิการไว้ 7 ประเภท เป็นต้น

2 ความพิการตามที่กำหนดโดยโครงสร้างสังคม

ความพิการตามที่กำหนดโดยโครงสร้างวิธีคิดของสังคม คือ การกำหนดความหมายเกี่ยวกับความพิการจากอำนาจโครงสร้างทางสังคม เช่น ความเชื่อ กฎหมาย การแพทย์ ธุรกิจสื่อ องค์กรคนพิการ สิทธิมนุษยชน ดังนี้

2.1 ความพิการในมิติทางความเชื่อ ความพิการถูกมองในฐานะสัญลักษณ์ที่สื่อถึงลางร้ายบอกเหตุ บาปที่ติดตัวมา ความโชคร้าย เวรกรรมและชะตากรรมอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้บางคน บางความคิดตีความหมายของความพิการในแง่ลบในขณะเดียวกันก็มีความหมายความพิการในเชิงบวกแต่พบน้อยกว่าความหมายในเชิงลบ

2.2 ความพิการในมิติทางกฎหมาย กฎหมายและระเบียบของรัฐต่าง ๆ ได้เข้ามามีอำนาจที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรและเข้ามากำกับความหมายความพิการ เช่น พ.ร.บ. การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ระเบียบการจ่ายเงินคนพิการที่แสดงว่าความพิการเป็นผู้บกพร่องในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุผลทางสภาพร่างกาย และจำแนกคนพิการออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามข้อจำกัดทางสภาพร่างกายเป็นหลัก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของการจัดระเบียบทางสังคม และสวัสดิการของปัจเจกบุคคล ได้แก่ การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับคนพิการ การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น

มุมมองที่มีต่อความพิการ

2.3 ความพิการในมิติทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ คือ สิ่งที่บกพร่อง ผิดปกติ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและป้องกัน จึงมีผลต่อการกำหนดว่าความพิการเป็นความบกพร่อง ความไม่สมบูรณ์ เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความช่วยเหลือด้วยวิทยาศาสตร์การแพทย์ เช่น ศัลยแพทย์ สาธารณสุข เวชศาสตร์ ศาสตร์ด้านการฟื้นฟู เทคโนโลยีอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการต่าง ๆ ฯลฯ

2.4 ความพิการในมิติทางธุรกิจสื่อ ได้เข้ามากำกับความหมายความพิการด้วยเช่นกัน มีความหมายที่แย้งกับความหมายชุดอื่น ๆ เกี่ยวกับความพิการว่าไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ได้รับแก้ไข แต่สามารถคงสภาพและใช้เป็นความบันเทิงให้กับคนที่ไม่พิการได้ และสามารถใช้เป็นทุนในการสร้างรายได้และผลกำไรในงานบันเทิงได้ จึงเกิดธุรกิจบันเทิงการแสดงคนแปลกประหลาด (Freak Show) ที่นำคนพิการมาใช้ในการแสดงอย่างแพร่หลาย ซึ่งมักปรากฏความหมายของคนพิการในสังคม 2 ลักษณะ คือ

1) คนพิการมีความเหนือกว่าคนทั่วไป (Superiority) เช่น เป็นผู้มีความพิเศษพรจากสวรรค์เป็นของขวัญจากเบื้องบน เป็นวีรชน เป็นสิ่งสร้างแรงบันดาลใจ เป็นสิ่งบริสุทธิ์ เป็นต้น

2) คนพิการมีความด้อยกว่าคนทั่วไป (Inferiority) เช่น เป็นผู้สมควรถูกได้รับความเวทนาสงสาร เป็นผู้สมควรได้รับสงเคราะห์ เป็นผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย เป็นผู้เคราะห์ร้าย เป็นผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น เป็นต้น

2.5 ความพิการในมิติขององค์กรคนพิการ มีการนำเสนอความพิการในลักษณะของผู้ต้องได้รับการช่วยเหลือ อยู่ในสภาพของการต้องพึ่งพาความช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ขององค์กรคนพิการ หรือเพื่อนำไปสู่การระดมทุน และการบริจาคกลับมาสู่องค์กรได้ เช่น การได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐ หรือได้รับการบริจาคจากประชาชน ในขณะเดียวกันบางองค์กรก็ช่วยเป็นสื่อกลางในการรณรงค์และเชื่อมสังคมและคนพิการเข้าหากัน

มุมมองที่มีต่อความพิการ

2.6 ความพิการในมิติด้านสิทธิมนุษยชน การมองเรื่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมาแต่กำเนิดโดยเท่าเทียมกันทุกคน การพัฒนามาตรการและวิธีทางสังคมในการดูแลคนพิการในสังคมไทย มีปัจจัยที่สำคัญคือการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจ และตระหนักรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ศักยภาพ และการดำรงชีวิตอิสระ สิทธิและหน้าที่ของคนพิการ

3 ความพิการในมุมมองของคนพิการ

3.1 ความพิการทางกาย (Physical Disability) หมายถึง การจำแนกแยกแยะคนพิการด้วยลักษณะที่มีความบกพร่องในความหมายทางการแพทย์ ความพิการคือ ความเจ็บป่วย (Disability = Illness)

3.2 ความพิการทางสังคม (Social Disability) หมายถึง การถูกตัดขาดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ความพิการทางสังคม คือ ความเจ็บป่วยทางสังคม (Social Malady)

3.3 ความพิการที่เป็นที่ประจักษ์ คือ ความพิการที่มองเห็นได้ชัด เช่น คนตาบอด คนหูหนวก แขนขาด หรือขาขาด เป็นต้น

3.4 ความพิการที่ไม่เป็นที่ประจักษ์ (ความพิการที่มองไม่เห็น) หมายถึง ความพิการที่ไม่สามารถเห็นได้เด่นชัดภายนอก เช่น พิการทางสติปัญญา พิการทางจิต พิการทางการเรียนรู้ หรือความพิการที่มองไม่เห็น ซึ่งต้องใช้เวลาพิสูจน์ทำให้คนพิการประเภทหลังถูกกีดกัน ไม่สามารถใช้สิทธิในฐานะคนพิการได้อย่างทันท่วงที

"คนพิการต้องเป็นตัวแทนคนพิการทั้งหมด"
เป็นมายาคติที่สังคมควรเลิกใช้กับคนพิการ
เพราะไม่มีใครเป็นตัวแทนชีวิตของใครได้ทั้งหมด ความพิการมีหลายรูปแบบ
และความต้องการก็หลากหลาย การคาดหวังว่าคนคนเดียวจะสะท้อนทุกประเด็น
จึงไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง
เมื่อมายาคติยังคงอยู่ การออกแบบระบบก็จะวนอยู่ในกรอบเดิม—กรอบที่ยึด
"มุมมองของคนส่วนหนึ่ง" มากกว่าความจริงของมนุษย์ทั้งหมด

ต่อพงศ์ เสลานนท์
บทความพิเศษ ตอนที่ 4
วันคนพิการสากล 3 ธันวาคม 2568

การสื่อสารกับคนพิการ

ความสำคัญของสื่อ

สื่อโทรทัศน์และวิทยุมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของคนพิการในลักษณะที่ไม่ละเลยหรือสร้างความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยควรสะท้อนให้เห็นว่าคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกับทุกคน การจัดและผลิตรายการที่เกี่ยวข้องกับคนพิการจึงอาจนำเสนอเนื้อหาในบริบทของชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อมทางสังคม และความหลากหลายของประสบการณ์อย่างรอบด้าน รวมถึงการมีรายการสำหรับคนพิการ พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อการเคารพสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ อีกทั้ง สื่อควรสื่อสารอย่างระมัดระวัง ไม่ใช้ถ้อยคำที่ลดทอนคุณค่า ไม่เหมารวม และไม่เน้นความน่าสงสารหรือความลำบากเกินความจริง แต่ควรมุ่งนำเสนอศักยภาพ ความสามารถ บทบาท และผลงานของคนพิการในฐานะสมาชิกที่มีคุณค่าในสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งเสริมให้ผู้ชมตระหนักถึงความหลากหลายและความเท่าเทียมของทุกคนในสังคมร่วมกัน

นอกจากนี้ สื่อโทรทัศน์ในฐานะของสื่อมวลชนยังมีบทบาทสำคัญที่ทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ จึงจำเป็นต้องมีการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ (Television Access Service) โดยการจัดให้มีบริการสำหรับคนพิการ เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เช่นเดียวกับประชาชนกลุ่มอื่น ซึ่งการให้บริการพื้นฐานทางโทรทัศน์เพื่อคนพิการที่จำเป็น ประกอบด้วยการบริการอย่างน้อย 3 อย่าง ได้แก่ เสียงบรรยายภาพ (Audio Description) สำหรับคนพิการทางการเห็น ล่ามภาษามือ (Sign Language) และคำบรรยายแทนเสียง (Closed Captions) สำหรับคนพิการทางการได้ยิน ภายใต้ข้อกำหนดเชิงคุณภาพ และการกำหนดมาตรฐานเชิงเทคนิคอย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริมให้คนพิการทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อโทรทัศน์ในด้านการแสวงหาข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร สาระ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม

อิทธิพลของการสื่อสาร

1 สื่อเป็นเครื่องมือกลไกที่สำคัญในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้กับสังคม

สื่อสามารถมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมได้ โดยผ่านทางการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไปสู่ผู้รับสาร สร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้กับคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งตัว การใช้ภาษา วิถีชีวิต ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อถูกนำเสนอผ่านสื่อมาก ๆ สิ่งนั้นก็กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาและมีการทำเกิดขึ้น จนในที่สุดก็กลับกลายเป็นค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ของสังคมไทย

2 การสื่อสารมีบทบาทอย่างยิ่งในการเป็นเส้นเลือดและใยประสาท

ซึ่งหล่อเลี้ยงสังคมที่สามารถส่งผลกระทบต่อระบบสังคม ความระมัดระวังในส่วนที่ให้โทษของการสื่อสาร และการส่งเสริมส่วนที่เป็นคุณของการสื่อสารย่อมทำให้สังคมและสมาชิกของสังคมบรรลุไปสู่คุณภาพแห่งชีวิต อันเป็นเป้าหมายของสังคม ในการนี้ สื่อมวลชนจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญ คุณภาพของสื่อมวลชนส่งผลต่อคุณภาพของสังคม

3 อิทธิพลของการสื่อสารที่มีผลต่อสังคม

หมายถึง แรงผลักดันที่มีผลกระตุ้นต่อพฤติกรรมและทัศนคติของมนุษย์อันมีผลต่อการดำรงชีวิต ซึ่งอิทธิพลต่าง ๆ นั้นมีทั้งในแง่บวกและลบ เป็นการแสดงบทบาทและการกระทำผ่านสื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดมายังประชาชน ซึ่งอาจมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมของมนุษย์ โดยเปรียบเสมือนเป็นดาบสองคมที่ให้ทั้งคุณและโทษ

4 “สื่อ” ถือเป็นกระจกสะท้อนสภาพของสังคม

เปรียบเสมือนเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างค่านิยม เจตคติ การรับรู้ของประชาชนในสังคม และยังมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ สื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารออกมาในลักษณะใด สภาพสังคมย่อมแสดงออกมาในลักษณะนั้นเช่นกัน เช่น หากสื่อมีการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในลักษณะที่ถูกต้องต่อคนพิการ การใช้ท่าที ถ้อยคำ หรือคำพูดที่เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของคนพิการ ไม่ดูถูก เหยียดหยามหรือใช้คำพูดเสียดสีหรือการล้อเลียนสภาพความพิการใด ๆ ก็จะนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่ถูกต้องต่อคนพิการ สะท้อนให้ผู้ชมรับรู้ข้อมูลและเนื้อหาที่เกี่ยวกับคนพิการในทางบวก

อิทธิพลของการสื่อสาร

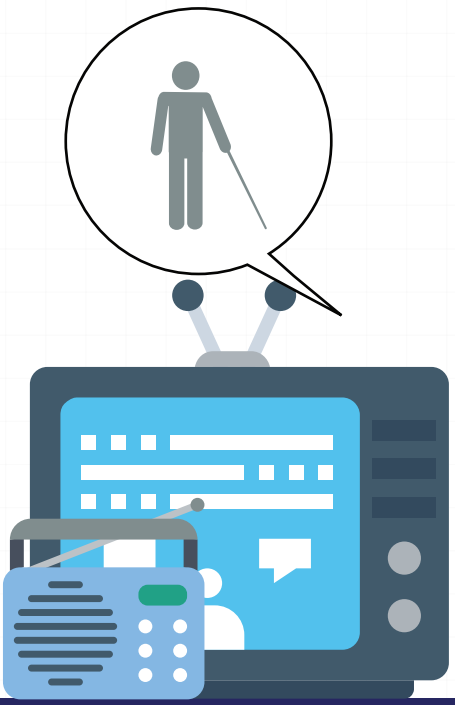
5 สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ใกล้ตัวคนพิการ

คนพิการสามารถเข้าถึงได้มากที่สุด เช่นเดียวกับคนทั่วไปแม้ว่าในยุคที่สื่ออินเทอร์เน็ตได้รับความนิยม แต่คนพิการก็ยังคงมีความคาดหวังต่อสื่อโทรทัศน์ในหลายแง่มุม ทั้งในด้านเนื้อหาที่เกี่ยวกับคนพิการเพื่อให้คนพิการได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ในขณะที่สังคมก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับคนพิการและนำไปสู่ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ หรือในด้านรูปแบบ คนพิการเองต้องการเรียนรู้ในการดูสื่อโทรทัศน์ในรูปแบบเดียวกับที่คนทั่วไปดู โดยไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่แตกต่างไปเฉพาะคนพิการ เพียงแต่อาจปรับรูปแบบสื่อโทรทัศน์บางรายการเป็นครั้งคราวเพื่อสนับสนุนให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในรายการได้

6 สื่อมวลชน คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ต่างมีบทบาทสำคัญยิ่ง

ในการสร้างอิทธิพลต่อแนวคิดสาธารณะและทัศนคติการเลือกใช้คำ รูปภาพและข้อความ สามารถกำหนดทั้งแนวคิดทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร อีกทั้งยังสามารถชี้นำว่าอะไรสำคัญหรือไม่สำคัญสำหรับแต่ละบุคคลและโลกรอบตัวเขา

ภาพลักษณ์ของคนพิการที่ปรากฏในสื่อ ยิ่งบ่อยครั้งเท่าไรย่อมมีผลเท่านั้น ในการทำให้สังคมคิดและเชื่อตามที่เห็น ในบางรายการที่สื่อมุ่งเสนอเรื่องราวของคนพิการโดยเฉพาะ เช่น ในสารคดีทางโทรทัศน์นั้น น้อยครั้งมากที่เราจะเห็นภาพคนพิการเหมือนคนทั่วไป ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการมุ่งเน้นถึงความเป็นคนพิการและความเป็นผู้มีข้อด้อย หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นคนที่น่าเวทนา หรือไม่ก็เป็นวีรบุรุษผู้สร้างวีรกรรมด้วยความพากเพียรเหนือมนุษย์ ในทางกลับกันหากจะมีการนำเสนอเรื่องราวของคนพิการรวมอยู่ในรายการประจำของโทรทัศน์หรือวิทยุ นอกเหนือจากสื่ออื่น ๆ แล้ว ย่อมจะช่วยให้คนพิการมีตัวตนด้วยความเป็นธรรมและเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยหักล้างความคิดทางลบอันเป็นปกติวิสัยของคนทั่วไปที่มีต่อคนพิการด้วย

การส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

1 มิติของคนพิการในการเป็นผู้เสพสื่อวิทยุโทรทัศน์

คนพิการต้องการเสพสื่อวิทยุโทรทัศน์ทุกประเภทและทุกรูปแบบในเวลาที่หลากหลายเช่นเดียวกับคนทั่วไป และคนพิการแต่ละประเภทรับรู้สื่อวิทยุโทรทัศน์แตกต่างกัน จึงต้องลดข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต่างกันไปตามประเภทของความพิการ โดยเพื่อให้สมบูรณ์ครบถ้วน ควรใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยคนหูหนวก และคนตาบอดให้รับรู้ได้เท่าเทียมกับคนทั่วไปในสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์กระแสหลัก ในขณะเดียวกันอาจต้องพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดรายการโทรทัศน์เฉพาะคนพิการแต่ละประเภท

2 มิติของการถูกกล่าวถึงผ่านสื่อ

เมื่อคนพิการปรากฏในสื่อควรเน้นการนำเสนอเรื่องราวของคุณค่า ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ หรือผลงานของบุคคล เช่น นักออกแบบ ที่เป็นคนตาบอด นักกีฬาแขนขาดผู้ได้รับรางวัล หรือยูทูบเบอร์ที่เป็นคนหูหนวก ซึ่งแสดงถึงศักยภาพและความเป็นมืออาชีพ มากกว่าการมองว่าเป็นภาระหรือกลุ่มที่ต้องสงเคราะห์ การให้คนพิการมีบทบาทในฐานะแหล่งข่าวหรือผู้ให้ความเห็น เช่น นักวิเคราะห์การเมืองที่นั่งรถเข็น หรือผู้ประกอบการพิการทางการเห็น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “ความพิการไม่ได้จำกัดการเป็นผู้รู้” และทำให้คนพิการมีพื้นที่เท่ากับคนทั่วไป นอกจากนี้ คนพิการผ่านสื่อควรเป็นการนำเสนอในบริบทที่เป็นคนธรรมดาที่อยู่ในสถานการณ์ชีวิตประจำวันเหมือนคนทั่วไป เช่น พิธีกรพิการในรายการทำอาหาร ซิทคอมที่มีนักแสดงพิการ ซึ่งไม่ได้ถูกเน้นความพิการเป็นจุดขาย หรือรายการวาไรตี้ที่มีผู้แข่งขันเป็นคนพิการในฐานะผู้แข่งขันทั่วไป การนำเสนอแบบนี้ช่วยลดการแบ่งแยก และสร้างการยอมรับว่า “คนพิการคือส่วนหนึ่งของสังคมจริง ๆ”

การส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการโทรทัศน์

3 มิติของการเป็นผู้ร่วมผลิตสื่อที่สื่อสารมวลชนควรรับรู้เกี่ยวกับคนพิการ

คนพิการสามารถมีส่วนร่วมในการผลิตรายการโทรทัศน์เกี่ยวกับคนพิการได้ ทั้งผู้ร่วมคิดและออกแบบเนื้อหา การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตบริการเสียงบรรยายภาพ คำบรรยายแทนเสียง และล่ามภาษามือ การเป็นนักแสดง ตลอดจนร่วมเป็นผู้บริหารได้ ซึ่งหากคนพิการเป็นผู้ร่วมผลิตสื่อ คนพิการจะสามารถให้ข้อมูลเรื่องคนพิการที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อได้ เป็นการแสดงศักยภาพของคนพิการที่มากขึ้น เพื่อเปลี่ยนมุมมองภาพจำของคนพิการในฐานะบุคคล โดยให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ เคารพในสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

ตัวอย่าง การสนับสนุนให้คนพิการได้แสดงศักยภาพ พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมตามความถนัดโดยให้คนพิการได้มีโอกาสเข้ารับบทบาทในการแสดงในบท “ความพิการ” เช่น ละครเรื่อง “สงครามนางงาม 2” ออกอากาศทางช่องวัน 31 ในปี พ.ศ. 2559 เป็นละครแนวดราม่า สะท้อนสังคม เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันประกวดนางงาม โดยมีตัวละครเอกเป็นนางงามหูหนวก ซึ่งแสดงโดยคนพิการหูหนวก คุณธัญชนก จิตตกุล (เฟิรสท์) มีดีกรีเป็นรองอันดับที่ 1 Miss Deaf Thailand พ.ศ. 2556 โดยแสดงบทพูดทั้งหมดด้วยภาษามือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนหูหนวกก็สามารถประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความพิการทางการได้ยินให้กับสังคมที่แสดงว่า คนหูหนวกสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขและสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป และอีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่อง “Sweet Sensory” มีนักแสดงเป็นคนตาบอด คุณโสภณ ทับกลอง (ทอฟฟี่) ออกอากาศทางช่อง Thai PBS ในปี พ.ศ. 2566 ซีรีส์ แนวโรแมนติก คอเมดี ที่แสดงถึงนักศึกษาฝึกงานในโรงเรียนสอนทำอาหารที่เป็นคนตาบอดมาตั้งแต่กำเนิด แต่มีความสามารถพิเศษในการรับรู้รสชาติและกลิ่นของอาหารได้อย่างแม่นยำ และหลงรักรุ่นพี่ โดยมีเพื่อนคอยให้ความช่วยเหลือเพื่อสร้างความมั่นใจและกล้าที่จะแสดงออกและพยายามเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ การรับบทเป็น “มอส” ทำให้ทอฟฟี่เป็นที่รู้จักในวงกว้างขวางมากขึ้น และบทบาทของคนตาบอดในซีรีส์เรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า คนตาบอดก็สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสนุกสนาน ชีวิตไม่ได้เต็มไปด้วยความทุกข์ แต่สามารถมีความสนุกได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป

การส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการโทรทัศน์

4 มิติของสังคม

โดยการที่สังคมมองว่าคนพิการเป็น “คนอื่น” ไม่ใช่พวกเรา เป็นปัญหาสำคัญ เมื่อคนอื่นกลายเป็นคนชายขอบทำให้คนหมู่มากไม่สนใจคนกลุ่มน้อย ไม่รู้สึกอะไร เมื่อเห็นเขาถูกเอาเปรียบหรือถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม หนทางที่จะลดการมองคนพิการเป็นคนอื่นได้ อย่างแรกต้องยอมรับก่อนว่าคนในสังคมมีความหลากหลาย ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากสภาพกายที่ไม่มีทางเลี่ยงความเสื่อมสภาพแล้ว โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรก็เป็นเรื่องไม่แน่นอน ความเจ็บป่วย ความพิการเป็นความเปลี่ยนแปลงที่หนีไม่พ้น ดังนั้น เมื่อยอมรับความไม่แน่นอนแล้ว จึงต้องสร้างสังคมให้คนพิการอยู่ในทุก ๆ ส่วนย่อยของสังคม

บทบาทของคนพิการผ่านสื่อละครและภาพยนตร์

บทบาทของคนพิการในละครและภาพยนตร์ มักจะเป็นเรื่องราวที่เสริมเข้ามาเพื่อให้หนังหรือซีรีส์สมบูรณ์ขึ้นในแบบที่ควรจะเป็น ทั้งในแบบตลก เศร้า เป็นคนธรรมดา จนกระทั่งแสดงความเป็นอัจฉริยะ ซึ่งเรื่องราวเหล่านั้นเป็นการเสริมเข้ามา เพื่อให้เหตุการณ์ในเรื่องมีสีสันมากขึ้น แต่ก็มีภาพยนตร์อีกหลายเรื่องที่มีเรื่องราวของคนพิการที่ไม่ใช่แค่ตัวประกอบแต่จะเป็นตัวละครหลักที่มีบทบาทในการกำหนดชีวิตของพวกเขาเอง

ตัวอย่างละครและภาพยนตร์ที่นำเสนอความพิการในมุมมองที่แตกต่างและหลากหลาย

I Am Sam

I Am Sam ตัวละครของพ่อเป็นคนพิการทางสติปัญญา แสดงถึงคนพิการที่ก็สามารถเป็นพ่อ และพร้อมที่จะปกป้องคนที่เขารักเอาไว้ให้ได้[1]

The Theory of Everything

The Theory of Everything ทฤษฎีรักนิรันดร หนังรักและการดูแลใส่ใจกันของคู่รัก แนวชีวประวัติของสตีเฟน ฮอว์คิง นักฟิสิกส์ดาราศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง ซึ่งป่วยเป็นโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรงตอนที่อายุ 21 ปี

What Can You Do About It?

What Can You Do About It? (だってしょうがないじゃない) ปี 2019 รายการโทรทัศน์ญี่ปุ่นที่นำเสนอเกี่ยวกับคนพิการ รายการสารคดีที่เป็นการนำเสนอคนพิการที่เป็นโรคสมาธิสั้น (ADHD) โดยการสัมภาษณ์ญาติคนพิการเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเป็นสารคดีเชิงชีวิตที่ใกล้ตัว

(だってしょうがないじゃない)

[1] กาญจน์ณัฏฐา สุทธิโพธิ์ (2561). 10 ภาพยนตร์แห่งแรงบันดาลใจ ที่ตัวเอกเป็นคนพิการ. จาก https://thisable.me/content/2018/01/354]

บทบาทของคนพิการผ่านสื่อละครและภาพยนตร์

ฮาร์ทเน็ต ทีวี (Heartnet TV) (ハートネットTV)

ฮาร์ทเน็ต ทีวี (Heartnet TV) (ハートネットTV) รายการโทรทัศน์ของญี่ปุ่นที่ว่าด้วยเรื่องสังคมและสวัสดิการของ NHK นำเสนอในรูปแบบทอล์กและสารคดีหลายรูปแบบ ในชื่อตอน “ผู้ใช้รถเข็น – ยูริโกะ โอริดะ สร้างแอปพลิเคชันแผนที่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ”

รายการ Britain’s Got Talent

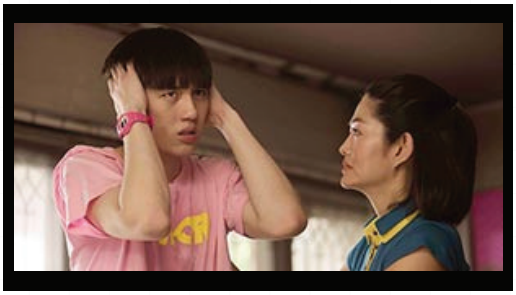
ออกอากาศทางช่อง ITV ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์หลักของสหราชอาณาจักร รายการที่ให้คนออกมาโชว์ความสามารถบนเวที เปิดโอกาสให้คนพิการแสดงความสามารถอย่างเท่าเทียม ในปี 2024 Denise Leigh (นักร้องโอเปร่า) และ Stefan Andrusyschyn (นักเปียโน) ซึ่งทั้งคู่ตาบอด ได้แสดงเพลง Climb Every Mountain และ You’ll Never Walk Alone

รายการ The Traitors

รายการ The Traitors ออกอากาศทางช่อง BBC One ในสหราชอาณาจักร รายการเรียลลิตี้แนวเกมโชว์ โดยในปี 2025 คนพิการอย่าง Olivia Deane (Livi) ผู้มีตาเทียมจากโรคมะเร็งตา ได้เข้าร่วมการแข่งขันในรายการ

บทบาทของคนพิการผ่านสื่อละครและภาพยนตร์

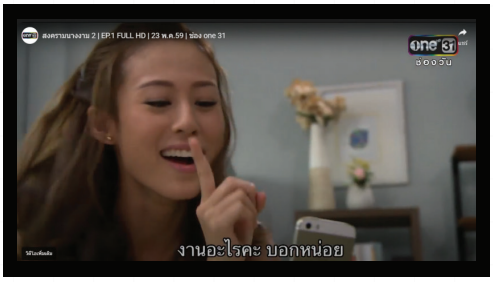

ละครเรื่อง Side by Side

ละครเรื่อง Side by Side พี่น้องลูกขนไก่ ออกอากาศช่อง GMM25 ละครไทยที่สะท้อนเรื่องราวของครอบครัวที่มีลูกเป็นออทิสติกและเป็นนักกีฬาแบดมินตันที่เก่งและมีความสามารถ

ละครเรื่อง สงครามนางงาม 2

ละครเรื่อง สงครามนางงาม 2 ออกอากาศทางช่องวัน 31 ตัวละครเอกเป็นนางงามหูหนวก ซึ่งแสดงโดยคนพิการหูหนวก โดยแสดงบทพูดทั้งหมดด้วยภาษามือ

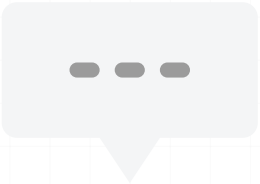

พูดคุยและสื่อสารกับคนพิการอย่างไร

1 ถ้าไม่รู้ “ให้ถาม”

เป็นหลักการสั้น ๆ ง่าย ๆ เมื่อไม่แน่ใจว่าควรสื่อสารกับคนพิการด้วยวิธีใด ซึ่งจะดีกว่าการสันนิษฐานเองเพราะอาจไม่ถูกต้องเสมอไป

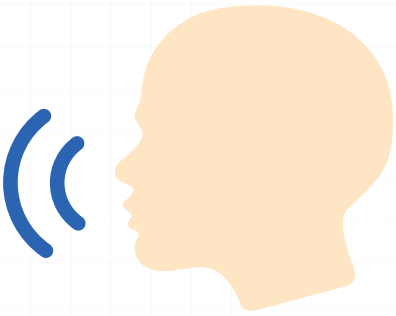

2 ถามก่อนให้ความช่วยเหลือ

เพราะการถามก่อนให้ความช่วยเหลือจะช่วยให้เกิดความสบายใจกับทั้งสองฝ่าย ซึ่งนอกจากจะถามว่า “อยากให้ช่วยหรือไม่” ยังสามารถถามได้ว่า “อยากให้ช่วยอย่างไร” เพื่อให้มั่นใจว่าจะสามารถช่วยเหลือได้ถูกต้อง หรือเป็นไปตามที่คนพิการต้องการ นอกจากนี้ถ้าเราไม่มั่นใจว่าในสถานการณ์นี้ควรถามเพื่อให้ความช่วยเหลือหรือเปล่า อาจจะลองในมุมกลับว่า “ถ้าเป็นเรา เราจะอยากได้ความช่วยเหลือหรือไม่” เพื่อให้รู้สึกมั่นใจมากขึ้นก่อนเสนอให้ความช่วยเหลือ

3 ชวนคุยเล่นเหมือนเพื่อนทั่วไป

คนพิการไม่ได้ต่างจากคนทั่วไปที่มีงานอดิเรกและมีความชอบ เราสามารถถามความสนใจของคนพิการและชวนคุยเรื่องทั่วไปได้ ไม่ว่าจะเป็น ซีรีส์ สัตว์เลี้ยง เทรนด์ในโซเชียลมีเดีย กีฬา หรือเรื่องใด ๆ ก็ตาม แต่ต้องไม่ถามเรื่องส่วนตัวเกินไป เช่น เรื่องสุขภาพ เรื่องเทคโนโลยีที่พวกเขาใช้ อย่างไรก็ตาม เรื่องที่มาที่ไปของความพิการแต่สำหรับบางคนก็อาจจะยินดีที่จะพูดถึงเรื่องนี้ก็ได้ ทั้งนี้ต้องพิจารณาว่า คนพิการที่เราพูดคุยด้วยมีบุคลิกแบบไหน ควรพิจารณาเป็นรายกรณีไป

พูดคุยและสื่อสารกับคนพิการอย่างไร

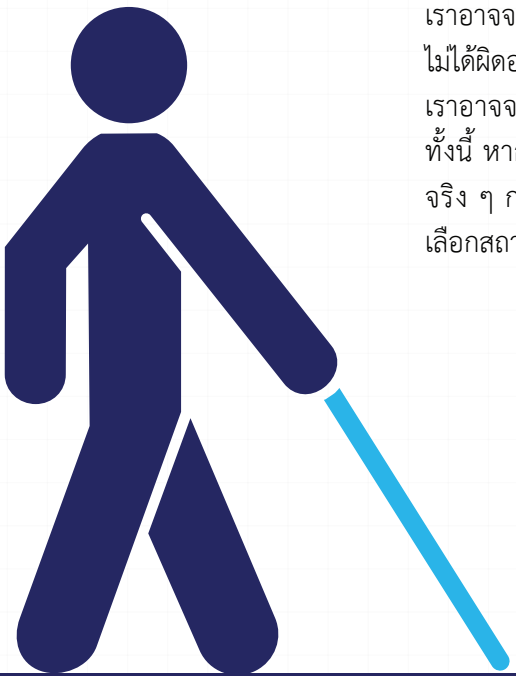
4 การชวนคนพิการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ

เมื่อมีกิจกรรม บางคนอาจรู้สึกเกรงใจที่ชวนคนพิการมาร่วมเพราะกลัวว่าคนพิการจะลำบาก แต่ในความเป็นจริงแล้วทุกคนต่างต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพราะฉะนั้นการลองชักชวนก่อน จะเป็นตัวเลือกที่ดีกว่า เพราะเป็นการแสดงถึงการให้ความสำคัญ ส่วนจะไปหรือไม่ไปค่อยให้เจ้าตัวเป็นคนตัดสินใจเอง แม้กระทั่งกิจกรรมที่ต้องใช้ร่างกาย

5 การทำงานร่วมกับคนพิการ

อย่ารีบตัดสินความสามารถของคนพิการ ให้เริ่มต้นด้วยการมองกันและกันในด้านบวก ซึ่งมักจะตามมาด้วยสิ่งดี ๆ จากนั้น ถามถึงความถนัดเพื่อให้ได้รู้จักกันมากขึ้น เราอาจจะพบว่าคนพิการมีวิธีทำงานที่ต่างจากเรา ซึ่งก็ไม่ได้ผิดอะไรในเมื่อเขาก็สามารถทำงานจนสำเร็จได้ และเราอาจจะพบว่า คนพิการมีความสามารถมากกว่าที่คิด ทั้งนี้ หากต้องการให้คนพิการได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมจริง ๆ การดึงเข้ามามีส่วนร่วมกันตั้งแต่การวางแผนเลือกสถานที่และกิจกรรมก็ยังคงเป็นวิธีที่ดีที่สุด

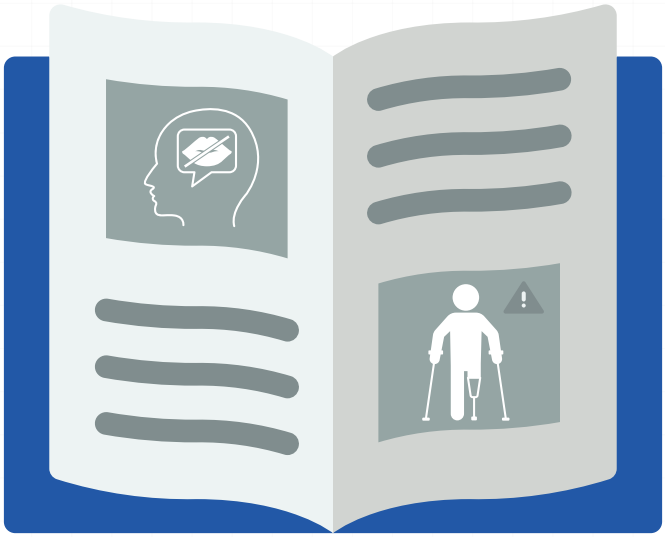

ตัวอย่างวิธีการสื่อสารกับคนพิการแต่ละประเภท

ประเภทความพิการ	วิธีการสื่อสาร
คนพิการทางการเห็น	■ สามารถพูดด้วยน้ำเสียงที่ใช้ทั่วไป ■ การเริ่มสนทนา แนะนำตัว อาจจะเรียกชื่อและสัมผัสตัว เพื่อให้พวกเขารู้ตัว และบอกลาเมื่อจะเดินจากไปหรือเมื่อจบการสนทนา ■ เมื่อต้องการอธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ให้ใช้คำพูดที่เห็นภาพชัดเจน หรือระบุตำแหน่งสิ่งของ เช่น ของอยู่ตรงสองนาฬิกา แทนของอยู่ตรงนั้น
คนพิการทางการได้ยินและการสื่อความหมาย	**คนหูหนวก คนหูตึง** ■ สำหรับคนพิการทางการได้ยินที่ยังสามารถได้ยินโดยใช้เครื่องช่วยฟัง ต้องพูดเสียงดังมากขึ้นและช้าลงเล็กน้อยหรือเดินเข้ามาใกล้ ๆ เพราะคนพิการทางการได้ยินจะใช้อ่านปากช่วยในการสื่อความ ■ ถ้าเป็นคนพิการทางการได้ยินที่ไม่ได้ยินเลยให้ใช้การเขียน การวาดภาพ และใช้ท่าทางในการสื่อสารจะเป็นวิธีหลักในการสื่อสาร ■ ถ้าคนพิการมีล่ามแปลภาษามืออยู่ข้าง ๆ ให้พูดกับคนพิการโดยตรง แล้วล่ามจะแปลให้เอง ■ เวลาคุยกับคนพิการทางการได้ยินควรหันหน้าเข้าหากัน แสดงสีหน้าให้ชัดเจน เพื่อสื่ออารมณ์ เพราะการใช้สีหน้าในภาษามือ เปรียบเสมือนโทนเสียงในภาษาพูด ว่าประโยคนี้เป็นคำถาม บอกเล่า หรือกำลังแสดงความโกรธอยู่ ■ สังเกตทิศทางลงของแสง ถ้าแสงด้านหน้าของคนพิการทางการได้ยิน สว่างมากหรือแสงจ้าเกินไป จะทำให้มองเห็นการสื่อสารของล่ามภาษามือไม่ชัดเจน ■ หากยืนคุยในที่มืดที่มีแสงไม่เพียงพอ เมื่อคุยกันไปสักพัก อาจทำให้คนพิการทางการได้ยินเจ็บตาหรือแสบตาได้ เพราะต้องเพ่งจ้องภาษามือภาษากาย หรือหน้าตาที่พยายามสื่อเป็นเวลานาน ■ เวลาที่เราจะเรียกให้คนพิการทางการได้ยินหัน ให้ใช้วิธีการกวักมือเรียกหรือสัมผัสเบา ๆ ที่ตัว อย่าใช้ท่าทางตบมือ ดีดนิ้ว ■ ควรถอดหน้ากากหรือสิ่งปกปิดปากขณะที่สื่อสาร เพราะคนพิการทางการได้ยินจะใช้วิธีการอ่านปากช่วยในการสื่อความหมาย

ตัวอย่างวิธีการสื่อสารกับคนพิการแต่ละประเภท

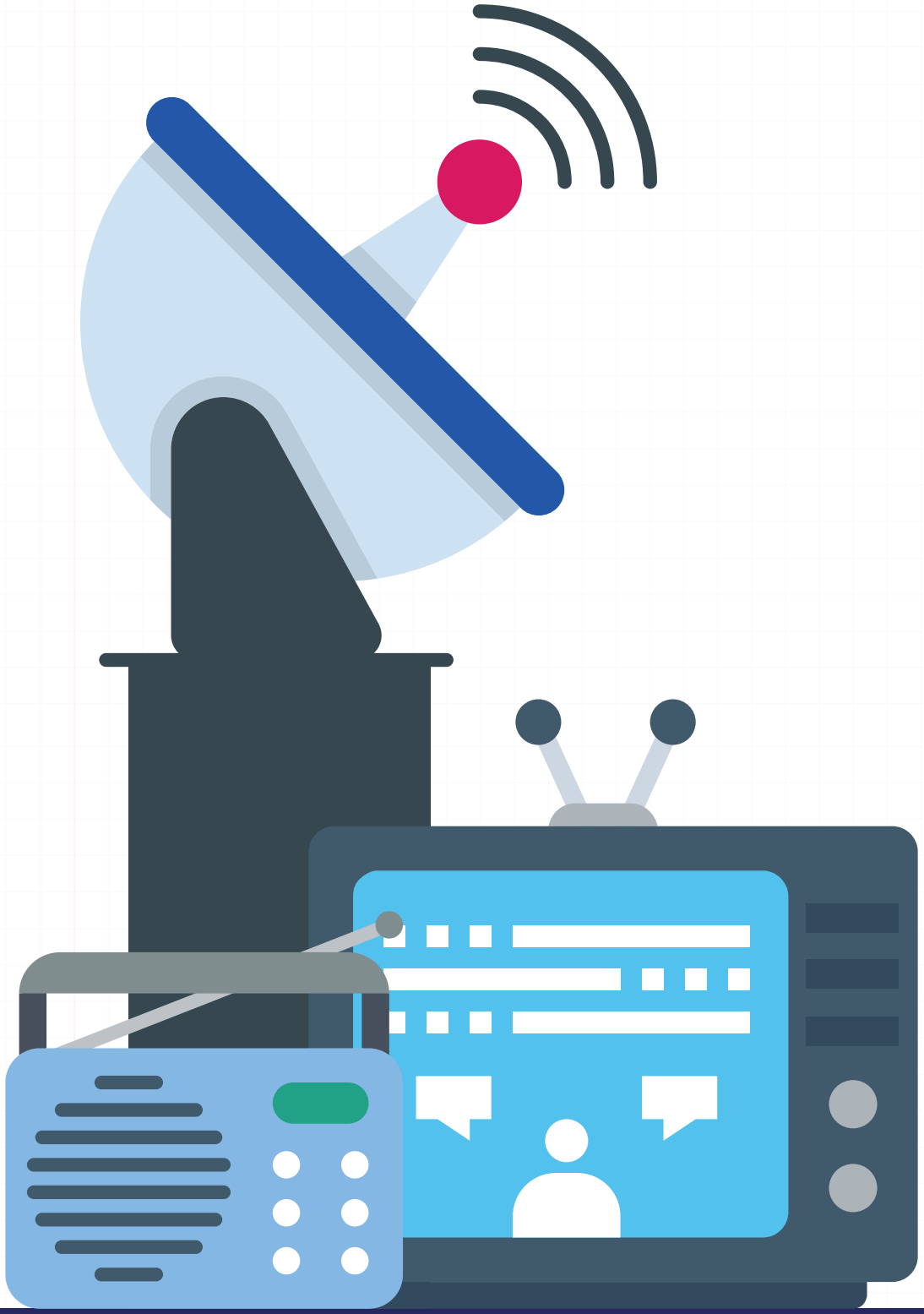
ประเภทความพิการ	วิธีการสื่อสาร
คนพิการทางการได้ยินและการสื่อความหมาย	**คนบกพร่องทางการสื่อความหมาย การพูดและภาษา** ■ สิ่งสำคัญคือการตั้งใจฟังและใจเย็น ■ ให้คนพิการเป็นคนพูดให้จบประโยคเอง โดยที่เราไม่ต้องเติมประโยคให้ ■ เมื่อได้คำตอบแล้วให้พูดทวนคำตอบตามที่เราเข้าใจ ■ ถ้าไม่เข้าใจให้ถามซ้ำ เน้นการใช้คำถามที่สามารถตอบได้สั้น ๆ หรือแค่เพียงพยักหน้าและส่ายหน้า ■ ถ้าคนพิการไม่สามารถพูดได้เลย การสื่อสารผ่านการเขียนจะเป็นวิธีที่ดีกว่า
คนพิการทางสมอง	■ คนพิการทางสมองแต่ละคนก็มีความต้องการสื่อสารในรูปแบบที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นการรู้จักวิธีสื่อสารที่แต่ละคนชอบ จึงยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ส่วนที่ 3

แนวปฏิบัติในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์

- ความรับผิดชอบของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ
- ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติต่อคนพิการในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์
- คำและภาษาในการใช้กับคนพิการ

แนวปฏิบัติในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์

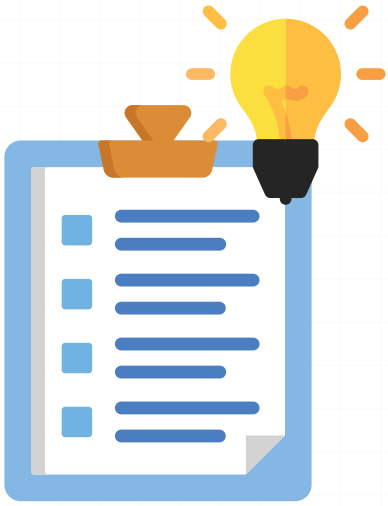
คู่มือฉบับนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารเกี่ยวกับคนพิการ เพื่อให้ผู้จัดและผู้ผลิตรายการได้เข้าใจเกี่ยวกับคนพิการมากขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งการจัดรายการทั่วไปและการจัดรายการสำหรับคนพิการ ตามภารกิจสำนักงาน กสทช. และการปรับใช้ได้ในหลาย ๆ ช่องทาง ผู้จัดและผลิตรายการจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการในการสื่อสาร การใช้ภาษา ถ้อยคำ การนำเสนอเรื่องราว และกระบวนการผลิตและจัดรายการที่มีคนพิการปรากฏอยู่ เพื่อให้ภาพลักษณ์ของคนพิการผ่านสื่อคือการนำเสนอเรื่องราวความหลากหลายของสังคม ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาในอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น

ความรับผิดชอบของสื่อในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ

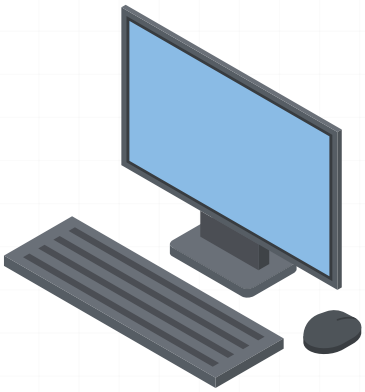
การส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ได้อย่างแท้จริงแล้ว ย่อมจะต้องใช้แนวคิดปรัชญากระบวนทัศน์หลังนวยุคและการประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ใน 2 มิติ ทั้งในเชิงมิติเทคโนโลยีและมิติข้อมูลข่าวสาร โดยข้อมูลข่าวสารของสื่อกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่คนพิการ ผ่านการนำเสนออย่างมีความรับผิดชอบ 4 ประการ คือ

1 การนำเสนอข้อเท็จจริง

สื่อต้องมีความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าว และการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองของคนพิการ การนำเสนอเหตุการณ์และข้อเท็จจริงโดยแทรกความคิดเห็น อาจชี้นำให้เกิดความโน้มเอียงของข่าวและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องของความเชื่อ ทัศนคติ ให้เกิดความคล้อยตาม รวมทั้งมีความต้องการใช้อารมณ์ ความรู้สึก ให้เกิดการมีส่วนร่วมในข่าว เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง

2 คนพิการสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ

ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมที่มีความเคารพในความแตกต่าง หลากหลาย และส่งเสริมความเท่าเทียม สื่อสามารถเปิดช่องทางให้ประชาชนหรือตัวแทนของประชาชนภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีโอกาสในการสื่อสารความคิดเห็นไปในวงกว้าง เช่น การเชิญคนพิการเข้าร่วมรายการ การโทรศัพท์สัมภาษณ์ การเปิดสายโทรศัพท์สำหรับบุคคลทั่วไป (Phone-in) การเปิดให้ส่งข้อความ การส่งจดหมาย การส่งอีเมล ที่ไม่ได้ออกอากาศสดทันที หรือในปัจจุบันสื่อสาธารณะบางแห่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นนักข่าว ผู้จัดรายการ เพื่อการส่งเสริมการแสดงออกทางความเห็นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายในเชิงสร้างสรรค์ โน้มน้าวจิตใจ ชี้นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม

3 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนพิการ

คนพิการสามารถรับข้อมูลข่าวสารผ่านกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ที่เป็นความรู้ในด้านวิชาการเฉพาะสาขา และความรู้ทั่วไป ซึ่งมีทั้งรูปแบบของการศึกษาทางตรง เช่น รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และการเรียนรู้นอกระบบ เช่น รายการสารคดีที่ให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การเกษตร อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ ต่างก็มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้น

4 การได้รับความบันเทิง

คนพิการมีความต้องการได้รับความบันเทิงเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความต้องการที่หลากหลายมากน้อยต่างกันไป เช่น กิจการโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะจะมุ่งเน้นข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่กิจการทางธุรกิจ มุ่งเน้นความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ละคร เกมโชว์ ภาพยนตร์ เพลง กีฬา เป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติต่อคนพิการในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์

คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการฉบับนี้ได้มีการกำหนดไว้ดังนี้

รายการ

เนื้อหาที่ผลิตขึ้นเพื่อให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ที่มิใช่โฆษณา โดยผลิตขึ้นเองหรือจัดหาจากผู้อื่น โดยอ้างอิงรูปแบบการกำหนดประเภทของรายการตาม กสทช. ไว้ 16 ประเภท

1. **รายการข่าวสาร**
2. **รายการส่งเสริมความรู้**
   ความเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
3. **รายการส่งเสริมการศึกษา**
   จริยธรรม ศิลปะ วัฒนธรรม
4. **รายการให้ความรู้ความเข้าใจการพัฒนา**
   เศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม
5. **รายการเด็กและเยาวชน**
6. **รายการท้องถิ่น**
7. **รายการวิทยาศาสตร์และสุขภาพ**
8. **รายการกีฬา**
9. **รายการข่าวสารและบันเทิง**
10. **รายการบันเทิง**
11. **รายการพิเศษ**
12. **รายการเพลง**
13. **รายการภาพยนตร์**
14. **รายการตลก**
15. **รายการละคร**
16. **รายการภาพยนตร์สารคดี**

ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติต่อคนพิการ ในการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์

การจัดและผลิตรายการ

เนื้อหาที่ผลิตขึ้นผ่านกระบวนการผลิตรายการเพื่อให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ที่มิใช่โฆษณาโดยผลิตขึ้นเองหรือจัดหาจากผู้อื่น

กระบวนการผลิตรายการ
ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1 ขั้นเตรียมก่อนการผลิต

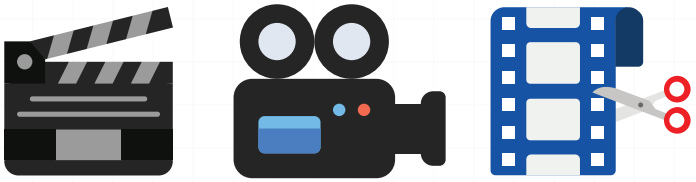
คือการกำหนดและออกแบบแนวคิดเนื้อหารายการ การเตรียมความพร้อมของสถานที่ถ่ายทำและอุปกรณ์ เช่น รูปแบบรายการเรื่องราวหรือมุมมองในการนำเสนอ วิธีการนำเสนอรายการ การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่

2 ขั้นผลิตรายการ

คือ การผลิต การถ่ายทำ และออกอากาศ เช่น ฉาก มุมกล้อง การจัดสถานที่ ระบบแสง สี เสียง การใช้ถ้อยคำ ภาษา ภาพและเสียงประกอบ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมรายการ

3 ขั้นหลังการผลิต

คือ การตัดต่อและการเผยแพร่

แนวทางการจัดรายการขั้นเตรียมก่อนการผลิต
Pre–Production

สิ่งที่ควรปฏิบัติ

- ควรศึกษาข้อมูลของคนพิการก่อนร่วมรายการจากหน่วยงานโดยตรง ถ้ามีคนพิการร่วมแสดงในแต่ละรายการต้องศึกษาข้อมูลจากสมาคมคนพิการโดยตรงหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับความพิการว่าด้วยเรื่องของการดูแลคนพิการ ความพิการ เพื่อความถูกต้อง เหมาะสมในการนำเสนอและออกอากาศ โดยควรนำเสนอวิถีชีวิตของคนพิการในเชิงสร้างสรรค์
- ควรขออนุญาตจากคนพิการหรือผู้ปกครอง / ผู้ดูแลคนพิการ กรณีที่คนพิการมาเข้าร่วมรายการโทรทัศน์ โดยต้องชี้แจงรายละเอียดแก่ผู้ดูแล และได้รับการยินยอมจากคนพิการและผู้ปกครอง เช่น การปิดหรือเบลอภาพใบหน้า การใช้ชื่อสมมติ เป็นต้น
- ควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการให้คนพิการได้ช่วยเหลือตัวเอง เช่น ทางลาดของเก้าอี้รถเข็นหรือวีลแชร์ หรือพิจารณาตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design)[2]
- ควรเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการแต่ละประเภท ให้กับผู้ผลิตเนื้อหา ช่างภาพ นักตัดต่อ เพื่อใช้ในการนำเสนอและสื่อสารความหมายที่ถูกต้องและครบถ้วน
- ควรนำเสนอเรื่องราวที่อ้างอิงความเป็นจริงเกี่ยวกับคนพิการ โดยหาข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับคนพิการ (ภูมิหลัง) จากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เพื่อให้ทราบถึงความพิการและสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องลดความสุ่มเสี่ยงในการละเมิด
- ควรนำเสนอภาพในเชิงบวก เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี เปิดโอกาสให้คนพิการแสดงความสามารถหรือนำเสนอการใช้ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้กับคนพิการควรระมัดระวังโดยไม่ให้เป็นการตอกย้ำความพิการ ซึ่งเปรียบเสมือนดาบสองคม

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

- ไม่ควรนำเสนอเรื่องราวที่มาจากความเชื่อเรื่องเวรกรรมในอดีตชาติหรือปัจจุบันชาติ และไม่ควรนำประเด็นความพิการที่ทำให้การรับรู้ของสังคมเกิดความเข้าใจผิดหรือนำเสนอละครที่แสดงถึงความพิการว่าเป็นเรื่องบาป เป็นความไม่ดี ชั่วร้าย
- ไม่ควรนำเสนอภาพของคนพิการในลักษณะผู้ไร้ความสามารถหรือศักยภาพ เป็นภาระครอบครัว
- ไม่ควรนำเสนอเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ามีคนพิการในครอบครัวแล้วรู้สึกอับอาย ไม่นำเสนอสิ่งที่ทำให้รู้สึก หรือการมีเจตคติที่ไม่ดีว่าการมีคนพิการในครอบครัว หรือการมีพี่น้อง หรือญาติเป็นคนพิการนั้นเป็นเรื่องน่าอับอาย หรือน่ารังเกียจ
- ไม่ควรนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนมุมมองต่อคนพิการในด้านเป็นผู้รับ ไม่ควรนำเสนอภาพที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูหรือการทำงานหรือการให้ความช่วยเหลือคนพิการนั้นเป็นการให้ทาน สร้างบุญ สร้างกุศล หรือบริจาคหรือความรู้สึกที่สะท้อนว่าคนพิการเป็นผู้รับและผู้รับสื่อเป็นผู้ให้ เป็นต้น

[2] การออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) การออกแบบผลิตภัณฑ์ และสภาพแวดล้อมที่ปราศจากการออกแบบหรือดัดแปลงเป็นพิเศษเป็นการออกแบบที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางเท่าที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยไม่มีข้อจำกัดด้านอายุและสภาพร่างกาย

แนวทางการจัดรายการขั้นเตรียมก่อนการผลิต
Pre–Production

สิ่งที่ควรปฏิบัติ

- ควรนำเสนอเรื่องราวของคนพิการที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน เนื่องจากคนพิการแต่ละประเภทความพิการมีความแตกต่างกัน สื่อควรศึกษาและให้ความสำคัญกับความแตกต่าง โดยเคารพในความเท่าเทียม

- ควรนำเสนอประเด็นที่เน้นศักยภาพหรือความสำเร็จของคนพิการนำเสนอในด้านศักยภาพของคนพิการเป็นหลักและนำเสนออย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าจะมีสภาพความพิการ แต่คนพิการก็สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพคนพิการ เช่น การซ่อมคอมพิวเตอร์ การขับรถ การค้าขาย หรือประกอบอาชีพต่าง ๆ การเล่นกีฬา และการแสดง เป็นต้น

- ควรยกตัวอย่างคนพิการ ในมิติของผู้กระทำบทบาทต่าง ๆ โดยตรง เพื่อสะท้อนศักยภาพของคนพิการที่ไม่ใช่เป็นภาระ แต่เป็นพลัง เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ชุมชนและสังคมเหมือนกับคนทั่วไปในสังคม เช่น การเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านการให้บริการต่าง ๆ เป็นแหล่งสนับสนุนสำหรับครอบครัวและชุมชน

- ควรนำเสนอข้อเท็จจริง โดยสร้างความตระหนักในปัญหาที่คนพิการต้องการ และประเด็นปัญหาเรื่องความพิการ รวมทั้งปัจจัยที่สร้างปัญหาและมายาคติเชิงลบ

- ควรนำเสนอเนื้อหาที่คนพิการและคนทั่วไปใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีความเสมอภาค รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้คนพิการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม เพื่อแก้ปัญหาการกีดกันคนพิการออกจากสังคมทั่วไปในทุกด้าน เช่น ด้านการดำรงชีวิต การเมือง เศรษฐกิจ เพื่อเอาชนะการขาดโอกาสเข้าถึง การพัฒนาส่วนใหญ่ที่รวมถึงบริการด้านสุขภาพ การศึกษา อาหาร ที่อยู่อาศัย การจ้างงาน การมีงานทำ ที่ดิน กีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

- ไม่ควรนำเสนอเรื่องราวของคนพิการในความเป็นผู้ร้องขออยู่เสมอ โดยเฉพาะไม่ควรสรุปว่า คนพิการเป็นผู้ป่วยเพราะเขามีความพิการ และเป็นที่น่ารังเกียจในสังคม

- ไม่ควรนำเสนอเรื่องราวหรือสถานการณ์ที่แสดงถึงความไม่เหมาะสมกับคนพิการ หรือในเชิงเวทนานิยมเกินสมควร เช่น ภาพที่สะท้อนความรู้สึกน่าสงสาร ความรู้สึกหดหู่ น่าเศร้า หรือภาพที่สร้างความรู้สึกไม่ดีต่อผู้รับสื่อรวมถึงภาพความไม่พร้อมในการนำเสนอของคนพิการ หรือสภาพที่แต่งตัวไม่เรียบร้อย เป็นต้น

- ไม่ควรนำเสนอด้วยการสมมุติว่าตัวเองเข้าใจความรู้สึกของคนที่มีความพิการ เนื่องจากอาจไม่ตรงกับความต้องการหรือประสบการณ์ของคนพิการจริง

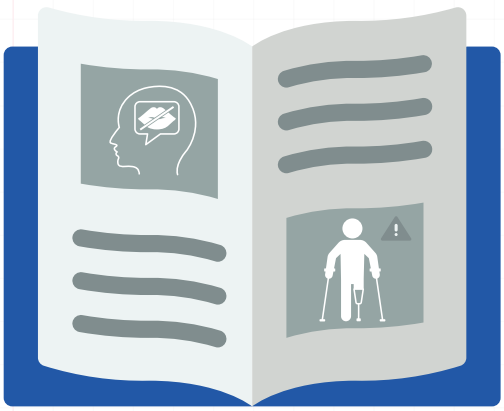
แนวทางการจัดรายการขั้นเตรียมก่อนการผลิต
Pre-Production

สิ่งที่ควรปฏิบัติ

ควรสะท้อนอัตลักษณ์ / ภาพลักษณ์ของคนพิการในการอยู่ร่วมกับคนทั่วไปในสังคมโลก ส่งเสริมข่าวสารในเรื่องที่มีคนพิการอยู่ร่วมในชุมชนต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลก คนพิการล้วนมีสภาวะอารมณ์ ความสนใจ ความฉลาดเฉลียว ทักษะ และพฤติกรรมเช่นเดียวกับประชาชนกลุ่มอื่น รวมถึงควรสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนในบุคลิกภาพและประสบการณ์เช่นเดียวกันกับคนทั่วไปในวัยและสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ควรนำเสนอเรื่องราวของคนพิการโดยเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับคนพิการด้วยความเท่าเทียม และให้ความเคารพต่อสิทธิของคนพิการในด้านต่าง ๆ

ควรศึกษาประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการผ่านสื่อ เช่น พระราชบัญญัติคนพิการ พ.ศ. 2550 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ เป็นต้น เพื่อนำไปปรับใช้ในการออกแบบเนื้อหาและผลิตรายการได้อย่างเหมาะสม

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

ไม่ควรนำเรื่องอัตลักษณ์บุคคลหรือความพิการมาเชื่อมโยงกับการทำความผิดจนทำให้เกิดภาพจำโดยรวมกับคนพิการ หรือการเรียกร้องความสงสารเพื่อเป็นการตอกย้ำความรู้สึกแย่ด้านลบ แล้วนำมาเป็นจุดขายหรือประเด็นหลักของข่าว แต่ควรเพิ่มปลายทางของเนื้อเรื่องว่าผลลัพธ์ของปลายทางเป็นแบบไหน

ไม่ควรนำเสนอหรือกล่าวถึงคนพิการ โดยการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่เป็นแง่ลบ เช่น ตาบอดคลำช้างมีความหมายว่า แก้ปัญหาแบบไม่รู้เหตุรู้ผล โง่เขลาเปรียบเทียบว่าปัญหาคือช้างใหญ่ เวลาคนตาบอดจับขาก็นึกว่าเป็นต้นเสา เวลาจับหูก็นึกว่าคือใบพัด ไม่สามารถมองภาพรวมทั้งตัวได้ คนเข้าใจว่าใช้มือคลำไม่สามารถทำให้แก้ปัญหาได้ดีเท่ากับมองเห็น ฉะนั้นการตาบอดจึงถูกเปรียบเทียบกับสิ่งที่แย่ ๆ สิ่งที่เป็นความกลัว ความไม่รู้ หรือหูหนวก ตาบอด ที่มีความหมายว่า การทำงานแบบไม่สนใจ ไม่รับฟังคนอื่น ไม่มีเหตุผล เหมือนคนที่หูหนวก ไม่ได้ยิน หรือตาบอดที่มองไม่เห็น

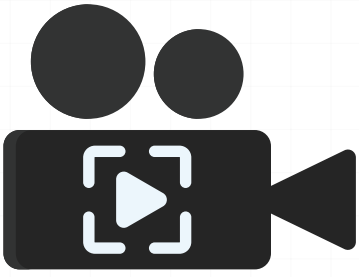
ไม่ควรนำเสนอเนื้อหาที่แสดงถึงการสงเคราะห์ เพราะจะทำให้เกิดภาพเดียวของความพิการ แต่ต้องมีการนำเสนอที่มีความหลากหลาย เพราะคนทั่วไปก็ต้องการความช่วยเหลือเช่นกัน

ไม่ควรนำเสนอในลักษณะความเป็น “ฮีโร่” หรือ “บริสุทธิ์ดั่งผ้าขาว” อย่างเดียว แต่เน้นความเป็นธรรมชาติ นำเสนอมุมมองต่าง ๆ ได้อย่างเข้าใจ

แนวทางการจัดรายการขั้นผลิตรายการ
Production

สิ่งที่ควรปฏิบัติ

- ควรเลือกภาพที่เหมาะสมในการออกอากาศ เช่น ภาพที่คนพิการมีความพร้อมในการนำเสนอทั้งสภาพจิตใจและร่างกาย เช่น คนพิการร่างกายที่จะต้องมีการจัดเตรียมสภาพร่างกาย การนั่งที่ถูกต้อง และการแต่งตัวที่เหมาะสม ถูกกาลเทศะ ดูสะอาดเรียบร้อย เป็นต้น รวมทั้งเป็นภาพลักษณ์ที่สื่อสารแล้วผู้รับสื่อรู้สึกดี
- ควรเผยแพร่ข้อมูลเรื่องการติดต่อเพื่อสนับสนุนบริการ รวมทั้งการแจ้งถึงแหล่งให้ความช่วยเหลือทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อให้คนพิการและครอบครัวได้รับข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งข้อมูลเรื่องนโยบายสาธารณะ เช่น ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการ สิทธิคนพิการ การอยู่ร่วมในสังคม และการประกอบอาชีพ เป็นต้น
- ควรใช้มุมกล้องระบบสายตา (Eyes Level) หรือมุมกล้องระดับต่ำ (Low Angle) สำหรับผู้เข้าร่วมรายการที่เป็นคนพิการ เพื่อให้แสดงให้เห็นมุมมองที่เท่าเทียม

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

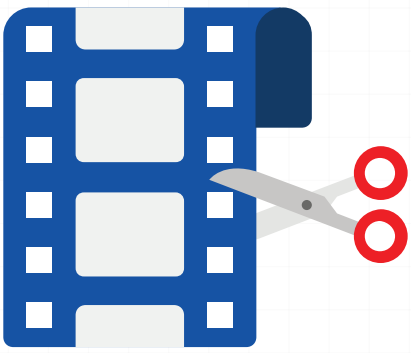
- การเปิดเผยชื่อและหน้าคนพิการโดยไม่ได้รับอนุญาต
- การใช้คำที่เป็นการเปรียบเทียบ / เปรียบเปรยกับความพิการ / แสดงจุดบกพร่องของคนพิการ การพูดดูถูก เหยียดหยาม เช่น ทำอย่างกับเป็นคนตาบอด ทำเป็นคนหูหนวกไปได้ โง่ งี่เง่า เป็นปัญญาอ่อนไปได้ ทำเป็นคนพิกลพิการทำอะไรก็ไม่ได้ คนพิการน่าสงสาร น่าเวทนา เครื่องนี้พิกลพิการไปเสียแล้ว ไม่ใช่ง่อยเปลี้ยเสียขาถึงไปไม่ได้ เป็นใบ้
- การใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงคนพิการ เช่น ไอ้ด้วน ไอ้บอด ไอ้ตื๊งตื๋อง ไอ้เอ๋อ เป็นต้น
- แสดงการล้อเลียนพฤติกรรมหรือลักษณะข้อบกพร่อง เช่น การเดินปากเบี้ยว มือและร่างกายบิด
- การใช้มุมกล้องระดับสูง (High-angle) ในการถ่ายภาพผู้เข้าร่วมรายการ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมดูอ่อนแอ

แนวทางการจัดรายการขั้นหลังผลิตรายการ Post-Production

สิ่งที่ควรปฏิบัติ

- ควรขึ้นข้อความ หรือคำเตือน ว่า “ความเชื่อส่วนบุคคล” กรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการนำเสนอข้อมูลจากแหล่งข่าวที่เป็นคนพิการเอง โดยกล่าวถึงความพิการที่เกิดจากเวรกรรม หรือ เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งอาจขัดต่อความเป็นจริงหรือความเหมาะสม
- ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า เห็นหรือภาพปรากฏหรือมี เช่น หน้าจอเปลี่ยนเป็นสีดำ แทนคำว่า ภาพเปลี่ยนเป็นสีดำ
- ควรมีข้อความหรือคำเตือน ข้อควรระวังเกี่ยวกับภาพ แสงและเสียง ที่มีต่อการรับชม ตัวอย่างกรณีของคนออทิสติกบางคนอ่อนไหวกับเสียงดัง บางคนอ่อนไหวกับการแสดงอารมณ์บางอย่างของตัวละคร เช่น อารมณ์โกรธ เมื่อคนออทิสติกดูนักแสดงที่มีอารมณ์โกรธแล้วก็จะส่งผลให้เขาอ่อนไหวไปด้วยและอาจไม่ใช้เสียงมากจนเกินไป
- ควรขึ้นตัวหนังสือซ้อนทับวิดีโอ (Superimpose) ที่เป็นคำหรือข้อความที่เหมาะสมเพื่อแสดงความเคารพต่อคนพิการ

สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

- ไม่ควรใช้คำอุปมาอุปไมยและการเปรียบเทียบคำคลุมเครือ หรือต้องมีการแปลอีกขั้นหนึ่ง ภาษาสแลง ภาษาพูดที่กันเองจนเกินไปและภาษาถิ่นในบริการเสียงบรรยายภาพ
- ไม่ควรทับเสียงบรรยายของต้นฉบับหรือแทรกคั่นระหว่างบทสนทนาหรือบรรยายทับเสียงเพลง
- ไม่ควรใช้คำศัพท์ที่ใช้เฉพาะด้าน เช่น การเฟดภาพ ศัพท์เทคนิค การสร้างภาพยนตร์ แต่ให้แปลมุมมองของผู้กำกับออกมาเป็นการบรรยาย เช่น เมื่อต้องใช้เทคนิคแบบ Dissolve แสดงความฝัน จินตนาการ ควรบรรยายว่า “ในความฝัน” หรือ “ในความคิด”

คำและภาษา ในการใช้กับคนพิการ

หลักการเลือกใช้คำกับคนพิการ คือ เมื่อกล่าวถึงคนพิการ ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเคารพและความเข้าใจ หากตระหนักถึงสิทธิเพื่อนมนุษย์และมองคนพิการอย่างเท่าเทียม ก็สามารถใช้ภาษาทั่วไปได้อย่างเข้าใจและเหมาะสมโดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับคำเฉพาะ ดังนั้น คู่มือฉบับนี้เป็นเพียงตัวอย่างของคำและภาษาที่ใช้กับคนพิการ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามบริบทและสถานการณ์

คำเรียกบุคคลพิการ

องค์กรที่เกี่ยวกับคนพิการ	คำเรียกบุคคล
สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย	คนตาบอด คนสายตาเลือนราง คนพิการทางการเห็น
สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย	คนหูหนวก คนหูตึง คนพิการทางการได้ยิน
สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย	คนพิการทางกาย
สมาคมเพื่อผู้บกพร่องทางจิตแห่งประเทศไทย	คนพิการทางจิต
สมาคมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาแห่งประเทศไทย	คนพิการทางสติปัญญา
สมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิซึม (ไทย)	บุคคลออทิสติก

คำและภาษา
ในการใช้กับคนพิการ

คำพูดที่ "ควรใช้" "และ ควรหลีกเลี่ยง"

✓ คำที่ควรใช้	✗ คำที่ควรหลีกเลี่ยง
✓ คนพิการและคนไม่พิการ	✗ คนปกติและคนไม่ปกติ คนไม่เต็มบาท ไม่ครบ 32
✓ คนพิการแต่กำเนิด คนพิการโดยกำเนิด	✗ เกิดมาพิการ ไม่สมประกอบ
✓ คนที่มีความต้องการพิเศษ (ใช้ในกรณีเฉพาะเจาะจงหรือการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ)	✗ ผู้พิการ ไอ้พิการ
✓ คนหูหนวก คนหูตึง คนพิการทางการได้ยิน	✗ ไอ้ใบ้ ไอ้หนวก คนใบ้ พูดไม่ได้
✓ คนตาบอด คนพิการทางการเห็น คนสายตาเลือนราง	✗ พวกตาบอด ไอ้บอด
✓ นำทางคนตาบอด พาเดิน นำพาคนตาบอด	✗ จูงคนตาบอด
✓ คนพิการทางร่างกาย/ คนพิการทางการเคลื่อนไหว/ คนที่ใช้ไม้ค้ำยัน/ คนที่ใช้เครื่องช่วยเดิน/ มนุษย์ล้อ/ น้องวีลแชร์	✗ ขาเป๋ ง่อย ด้วน กุด

คำและภาษา
ในการใช้กับคนพิการ

คำพูดที่ "ควรใช้" "และ ควรหลีกเลี่ยง"

✓ คำที่ควรใช้	✗ คำที่ควรหลีกเลี่ยง
คนพิการทางจิต คนพิการจิตเวช ผู้บกพร่องทางจิต	คนบ้า สติวิปลาส วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน ไอ้โรคจิต
คนพิการทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่อง ทางการเรียนรู้	ปัญญาอ่อน โง่ เบาปัญญา ไม่เต็ม เด็กเอ๋อ สติไม่ดี เรียนรู้ต่ำกว่าช่วงอายุ
เด็กออทิสติก หรือ บุคคลออทิสติก	เด็กออ เด็กเอ๋อ
แขนขาด ขาขาด	แขนด้วน ขาด้วน
คนพิการดาวน์ซินโดรม เอ็กซ์ตร้าโครโมโซม	มองโกลอยด์
เบี้ยความพิการ	เบี้ยคนพิการ
ดูหนัง อ่านหนังสือ (สำหรับคนตาบอด)	ฟังหนัง ฟังหนังสือ
ชุมชนของคนพิการ ชุมชนคนพิการ	ชุมชนผู้พิการ
กลุ่มคนพิการ/สตรีพิการ/ บุรุษพิการ/เด็กพิการ/คนพิการ	พวกพิการ
การให้การสนับสนุน คนพิการ	ทำบุญทำทานให้ผู้พิการ

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การสื่อสารนับวันยิ่งเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่ทุกกลุ่ม ทุกเพศทุกวัย ทุกระดับสามารถเข้าถึงได้ง่ายทั่วทุกแห่งในสังคมไทย สามารถส่งผลกระทบต่อระบบสังคม มีผลกระตุ้นต่อพฤติกรรมและเจตคติของคนในสังคม หรือมีผลต่อการดำรงชีวิต ความคิดความเชื่อ และการกระทำในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

ทั้งนี้ หากการนำเสนอหรือสื่อสารผ่านการจัดรายการวิทยุ หรือโทรทัศน์เชิงสร้างสรรค์สำหรับคนพิการทั้งในด้านของเนื้อหา ข้อมูลข่าวสาร การกล่าวถึงคนพิการและการร่วมรายการของคนพิการ การสื่อด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี ตระหนักในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ มีความเท่าเทียม ไม่ละเมิด หรือบิดเบือน หรืออคติต่อคนพิการ สามารถช่วยส่งเสริมให้สังคมยอมรับคนพิการเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคม สร้างการรับรู้และลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างคนพิการกับคนในสังคม การถูกกีดกันออกจากสังคม ขจัดอุปสรรคที่กีดขวางทั้งทางด้านกายภาพ เจตคติ กฎหมาย กฎระเบียบ นโยบายและการสื่อสาร ที่สำคัญคือจะนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คนพิการซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 2.24* ล้านคน ให้เป็นพลเมืองไทยที่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ข้อมูลข่าวสารการบริการต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการรับรู้ การมีส่วนร่วมมีโอกาสในทุกระดับทุกเรื่อง

คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ จึงเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้จัดรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่สร้างสรรค์และไม่ละเมิดคนพิการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารจากกิจการวิทยุและโทรทัศน์ได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป พร้อมทั้งส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ในการลดอคติและสร้างสรรค์สังคมที่ครอบคลุมทุกคนอย่างแท้จริง เพื่อร่วมสร้างสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

*กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2568). สถานการณ์คนพิการในประเทศไทย.

ข้อเสนอแนะ
ต่อการจัดและผลิตรายการ

1

ผู้ผลิตควรติดต่อประสานงานกับสมาคมหรือองค์กรคนพิการเพื่อเข้าถึงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการได้อย่างถูกต้องชัดเจน และสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการผลิตรายการได้อย่างเหมาะสม

2

ในการผลิตรายการควรมีบรรณาธิการในการกลั่นกรองการผลิตสื่อเพื่อตรวจสอบความผิดพลาด ความเสี่ยง หรือโอกาสในการละเมิดต่อคนพิการให้น้อยที่สุด เนื่องจากมุมมองของคนพิการกับคนในสังคมมีมุมมองที่แตกต่างกัน

3

การใช้คำที่มีลักษณะพ้องรูป พ้องเสียง อาจทำให้การตีความผิดพลาด เนื่องจากในสื่อโทรทัศน์จะสามารถเห็นบริบทของภาพทำให้ตีความได้ ในขณะที่สื่อวิทยุที่มาจากเสียงเพียงอย่างเดียวจะตีความได้ยาก

4

การสร้างละครที่ผ่านมาผลิตเพื่อกลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่ในสังคม บางมุมมองของตัวละครมีการนำคนพิการมาเป็นตัวแทนของความยากไร้และด้อยโอกาสต้องการความช่วยเหลือเพื่อสร้างสถานการณ์ให้เกิดตัวเอก ที่ผ่านมา จึงมีการใช้นักแสดงอาชีพในการแสดงเป็นคนพิการ เนื่องจากการใช้ตัวแสดงที่เป็นคนพิการอาจทำให้เกิดอุปสรรคในการถ่ายทำ แต่นักแสดงอาชีพอาจไม่เข้าใจธรรมชาติหรือพฤติกรรมของคนพิการ จึงอาจใช้คนพิการในการแสดงหรือหากจำเป็นต้องใช้นักแสดงอาชีพ ควรมีคนพิการให้คำปรึกษาเพื่อให้เข้าใจบริบทและธรรมชาติของคนพิการในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดความสมจริง

5

การผลิตรายการที่เกี่ยวข้องกับคนพิการควรครอบคลุมคนพิการหลายประเภท แต่หากการนำเสนอทั้งหมดในรายการเดียวอาจไม่เหมาะสมหรือทำได้ยาก สามารถเลือกนำเสนอเฉพาะความพิการบางประเภท และเสริมด้วยประเด็นของความพิการอื่น ๆ เพื่อให้เนื้อหาครบถ้วนและเข้าใจง่ายขึ้น

6

คนทั่วไป “ไม่ควรคิดแทน” แต่ “ควรคิดเผื่อ” ว่าคนพิการมีความต้องการอย่างไร วิธีใดเป็นทางออกที่เหมาะสมในการส่งเสริมคนพิการ

ข้อเสนอแนะ
ต่อการจัดและผลิตรายการ

7 กรณีมีคนหูหนวกร่วมรายการ ควรจัดให้มีล่ามภาษามือทุกครั้งทุกรายการ เพื่อให้คนหูหนวกสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและรายการต่าง ๆ ได้

8 การใช้ถ้อยคำ ภาษา ภาพ เสียงประกอบ หากเป็นรายการประเภทข่าวหรือสารคดี การใช้ถ้อยคำ ภาษาควรมีความถูกต้อง เหมาะสมกับบริบทของความพิการแต่ละประเภท หากเป็นรายการประเภทละคร รายการบันเทิง ควรหลีกเลี่ยงความไม่เหมาะสมกับความพิการ แต่หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ ควรขึ้นข้อความแสดงถึงความไม่เหมาะสมกับความพิการ

9 การจัดรายการในรูปแบบต่าง ๆ อย่างรายการทั่วไป ควรมีคนพิการเป็นองค์ประกอบในฉาก เพื่อให้เป็นความคุ้นชินในการเห็นคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในขณะที่การจัดรายการเฉพาะสำหรับคนพิการควรมีคนพิการร่วมในรายการ เพื่อให้คนพิการมีส่วนร่วมแสดงศักยภาพ เช่น การเป็นพิธีกรร่วม เป็นต้น

10 การผลิตรายการ ควรคำนึงถึงการเข้าถึงของคนพิการ โดยควรให้มีเสียงบรรยายภาพ คำบรรยายแทนเสียง หรือล่ามภาษามือ เป็นองค์ประกอบตามความเหมาะสม

ภาคผนวก

ข้อปฏิบัติสำหรับผู้รับใบอนุญาต

สำหรับผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่จากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดหลักเกณฑ์การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ เพื่อให้ผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ดำเนินการให้คนพิการสามารถเข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ได้อย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่ (ดิจิตอลทีวี) จากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติตามประกาศฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะและผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการทางธุรกิจ

2. ผู้รับใบอนุญาตฯ ต้องจัดให้มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง เสียงบรรยายภาพ และบริการอื่นใดตามที่คณะกรรมการกำหนดในรายการที่ออกอากาศประเภทข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือรายการประเภทอื่นใด โดยผู้รับใบอนุญาตฯ ต้องจัดบริการดังกล่าวให้สอดคล้อง เหมาะสมกับรูปแบบของแต่ละรายการ

3. การให้บริการโทรทัศน์ที่มีบริการล่ามภาษามือ ต้องกระทำโดยล่ามภาษามือที่ได้จดแจ้งเป็นล่ามภาษามือ ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยบริการล่ามภาษามือตามกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และมีระดับความรู้ความสามารถของการเป็นล่ามภาษามือตามที่คณะกรรมการกำหนด

4. การให้บริการโทรทัศน์ที่มีบริการเสียงบรรยายภาพต้องกระทำโดยวิธีการจัดช่องสัญญาณเสียงพิเศษที่รวมเสียงบรรยายภาพและเสียงตามปกติไว้ด้วยกัน

ภาคผนวก
ข้อปฏิบัติสำหรับผู้รับใบอนุญาต

5. ในกรณีที่มีภัยพิบัติหรือมีเหตุฉุกเฉินต้องจัดให้มีบริการโทรทัศน์ที่มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง เสียงบรรยายภาพตามความเหมาะสมเพิ่มเติมในรายการที่เป็นการออกอากาศแจ้งข่าวหรือเตือนภัยให้ประชาชนทราบด้วยเพื่อประโยชน์ของคนพิการในการเข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ได้ทันท่วงที

6. ผู้รับใบอนุญาตฯ ต้องจัดให้มีการประชาสัมพันธ์รายการที่มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ ให้สาธารณะทราบเป็นการทั่วไป โดยอาจประชาสัมพันธ์ผ่านช่องรายการของผู้รับใบอนุญาตก็ได้ โดยไม่ให้ถือการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการโฆษณา

7. ผู้รับใบอนุญาตฯ ต้องแสดงสัญลักษณ์ เสียงประกอบ ให้ผู้ใช้บริการทราบว่ารายการที่จะออกอากาศเป็นรายการโทรทัศน์ที่มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพแล้วแต่กรณีตามที่คณะกรรมการกำหนด

8. ผู้รับใบอนุญาตฯ ต้องมีการจัดทำและรายงานผลการจัดให้มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียงและเสียงบรรยายภาพเสนอต่อ กสทช. ทุก 6 เดือน

9. หลักเกณฑ์การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ความหมายของคนพิการ

- รายการ หมายถึง เนื้อหาที่ผลิตขึ้นเพื่อให้บริการโทรทัศน์ที่มิใช่โฆษณา โดยผลิตขึ้นเองหรือจัดหาจากผู้อื่น
- บริการล่ามภาษามือ (Sign Language: SL) จัดให้มีการบรรยายด้วยภาษามือในช่วงเวลาเดียวกับที่รายการมีเสียงพูด หรือเสียงประกอบเกิดขึ้น
- บริการคำบรรยายแทนเสียง (Closed Captions: CC) จัดให้มีคำบรรยายเป็นอักษรวิ่งหรือตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพ หรือทางเลือกอื่นที่แสดงขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่รายการมีเสียงพูดหรือเสียงประกอบเกิดขึ้น และผู้รับชมสามารถเปิดหรือปิดบริการดังกล่าวด้วยตนเองได้
- บริการเสียงบรรยายภาพ (Audio Description: AD) จัดให้มีคำบรรยายภาพด้วยเสียงหรือจัดให้มีบริการเสียงบรรยายภาพเพิ่มเติมเป็นพิเศษในบางช่วงเวลาของรายการที่ไม่มีเสียงบรรยายตามปกติ
- องค์กรแต่ละประเภทความพิการ หมายความว่า องค์กรคนพิการแต่ละประเภทที่เป็นองค์กรสมาชิกระดับชาติตามประเภทความพิการที่ได้แจ้งชื่อไว้กับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

การกำหนดสัดส่วนและระยะเวลาการจัดทำบริการสำหรับคนพิการ

บริการ	กิจการบริการสาธารณะ	กิจการบริการธุรกิจ
 บริการล่ามภาษามือ	60 นาทีต่อวัน	60 นาทีต่อวัน
 คำบรรยายแทนเสียง	180 นาทีต่อวัน	120 นาทีต่อวัน
 เสียงบรรยายภาพ	60 นาทีต่อวัน	60 นาทีต่อวัน

*หมายเหตุ มติที่ประชุม กสทช. ครั้งที่ 21/2568 (ต่อเนื่อง) เมื่อวันที่ 23 และ 24 กรกฎาคม 2568 ให้ใช้สัดส่วนและระยะเวลาการจัดทำบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพในปีที่ 5 ตามข้อ 5 ของประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการฯ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ภายหลังจากวันที่ 4 สิงหาคม 2568 ไปพลางก่อน จนกว่าประกาศ กสทช. เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการฉบับใหม่ จะมีผลใช้บังคับ

การแสดงสัญลักษณ์ เสียงประกอบ ระบุบริการที่จะจัดให้มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพ

ประเภท	สัญลักษณ์/คำบรรยาย	เสียงประกอบ
บริการล่ามภาษามือ	รายการต่อไปนี้มี 	รายการต่อไปนี้เป็นรายการที่มีบริการล่ามภาษามือ
คำบรรยายแทนเสียง	รายการต่อไปนี้มี ท่านสามารถเลือกเปิด – ปิด ได้จากเครื่องรับโทรทัศน์ในระบบดิจิตอล	รายการต่อไปนี้เป็นรายการที่มีบริการคำบรรยายแทนเสียง ท่านสามารถเลือกเปิดและปิดคำบรรยายแทนเสียงได้จากเครื่องรับโทรทัศน์ในระบบดิจิตอล
เสียงบรรยายภาพ	รายการต่อไปนี้มี ท่านสามารถเลือกรับฟังได้ที่ช่องเสียงบรรยายภาพจากเครื่องรับโทรทัศน์ในระบบดิจิตอล	รายการต่อไปนี้เป็นรายการที่มีบริการเสียงบรรยายภาพ ท่านสามารถเลือกรับฟังได้ที่ช่องเสียงบรรยายภาพจากเครื่องรับโทรทัศน์ในระบบดิจิตอล

บทกำหนดโทษ

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศฉบับนี้ ให้มีโทษตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เว้นแต่ผู้รับใบอนุญาตไม่สามารถจัดให้มีบริการโทรทัศน์ตามข้อ 5 ของประกาศ ด้วยเหตุดังต่อไปนี้

(1) เหตุขัดข้องอันเกิดจากการให้บริการของโครงข่ายโทรทัศน์ซึ่งมิได้เกิดจากความผิดของผู้รับใบอนุญาต และผู้รับใบอนุญาตไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเพื่อจัดให้มีบริการโทรทัศน์ที่มีบริการล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียง และเสียงบรรยายภาพได้

(2) เหตุสุดวิสัย เหตุจำเป็นเร่งด่วนที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือมีเหตุภัยพิบัติ หรือเหตุฉุกเฉิน หรือดำเนินการตามคำสั่ง ข้อกำหนดของหน่วยงานรัฐอันเป็นเหตุให้ผู้รับใบอนุญาตไม่สามารถออกอากาศได้หรือเป็นเหตุให้ผู้รับใบอนุญาตต้องดำเนินรายการแตกต่างจากผังรายการที่คณะกรรมการเห็นชอบตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ และประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์

(3) เหตุหรือข้อจำกัดอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ในกรณีมีภัยพิบัติ หรือเหตุฉุกเฉินตาม (2) หากผู้รับใบอนุญาตยังสามารถออกอากาศรายการโทรทัศน์ได้ ให้ผู้รับใบอนุญาตยังคงมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามข้อ 12

ให้ผู้รับใบอนุญาตฯ แจ้งเหตุให้คณะกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ทราบหรือพิจารณาตามวรรคหนึ่งเป็นรายกรณี โดยทันทีที่สามารถกระทำได้ หรือภายในไม่เกิน 3 วันทำการ นับแต่วันทราบเหตุ หรือนับแต่วันเปลี่ยนแปลงผังรายการ แล้วแต่กรณี โดยในกรณีที่เหตุตาม (2) และ (3) ให้เสนอแนวทางการจัดทำบริการโทรทัศน์เพื่อทดแทนตามความเหมาะสมซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าสัดส่วน หรือบริการที่ผู้รับใบอนุญาตไม่สามารถจัดทำได้

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางปกครองตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การออกแบบเพื่อทุกคน Inclusive Design

ที่ทำให้คนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยปราศจากการกีดกัน

การออกแบบเพื่อทุกคนคืออะไร

การออกแบบโดยคำนึงถึงผู้ใช้งานที่แตกต่างและหลากหลายเป็นแกนหลัก การหาวิธีในการออกแบบที่ทำให้คนที่ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพร่างกายแบบใด สภาพจิตใจเป็นอย่างไรหรืออยู่ในสถานการณ์ไหน ก็สามารถที่จะใช้หรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างสะดวก และได้รับความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่ง โดยไม่ถูกผลักออกไปจากสังคม

3 องค์ประกอบสำคัญ ของการออกแบบเพื่อทุกคน

1. การรับรู้ถึงการกีดกัน (Recognize Exclusion) คือ การออกแบบที่คำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่ และหาวิธีที่จะทำให้คนจำนวนมากที่สุดสามารถอยู่ในสังคมและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมได้โดยปกติ

2. การเรียนรู้จากความแตกต่าง (Learn from diversity) คือ การออกแบบโดยคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของบุคคล โดยออกแบบสิ่งที่สามารถปรับให้ทุกคนใช้งานได้ ไม่ใช่บีบบังคับให้ผู้ใช้ต้องปรับตัวตามสภาพของสิ่งที่มีอยู่

3. แก้หนึ่งปัญหา เพื่อคนมากมาย (Solve for one, extend to many) คือ การออกแบบสิ่งหนึ่งที่สามารถตอบโจทย์สำหรับผู้ใช้งานที่หลากหลายได้

ออกแบบเพื่อใคร

1. ถาวร คือผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายหรือจิตใจใด ๆ โดยถาวร

2. ชั่วคราว คือผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ หรือเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่สามารถใช้ร่างกายบางส่วนได้ชั่วคราว

3. ตามสถานการณ์ คือผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่

ตัวอย่าง

- เทคโนโลยีการสั่งงานด้วยเสียง มีประโยชน์สำหรับผู้ใช้งานที่พิการทางสายตา และก็มีประโยชน์กับผู้ใช้งานที่กำลังขับรถยนต์และใช้สายตามองไปยังถนน

- การมีคำบรรยายใต้ภาพอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อกลุ่มคนที่มีความลำบากในการได้ยิน แต่กลับสร้างประโยชน์ให้กับคนที่อยู่ในสถานที่เสียงดังหรือช่วยให้เด็ก ๆ เรียนรู้การอ่านได้

การออกแบบเพื่อทุกคนเป็นสิ่งที่ต้องทำในขั้นตอนการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานในสังคม เพราะมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีสภาพร่างกายอย่างไรก็มีสิทธิที่จะเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้นได้โดยเท่าเทียม

รายชื่อสมาคมด้านความพิการ

หน่วยงาน	ที่อยู่	โทรศัพท์	อีเมล
สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย	85 1-3 ซ.บุญอยู่ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400	0 2246 3835	info@tab.or.th
สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย	1/8-9 ซอยอ่อนนุช 64 แขวงอ่อนนุช เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250	0 2012 7459-60	nadt.info@gmail.com
สมาคมเพื่อผู้บกพร่องทางจิตแห่งประเทศไทย	47 หมู่ 4 โรงพยาบาลศรีธัญญา ถ.ติวานนท์ อำเภอเมืองนนทบุรี นนทบุรี 11000	08 3122 2354 06 2785 8738	ami_dmh@hotmail.com
สมาคมผู้ปกครองบุคคลออทิซึม (ไทย)	140/47 ซ. อิสรภาพ 39 แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร 10700	0 2411 2899 0 2866 7125	autisticthai@gmail.com
สมาคมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาแห่งประเทศไทย	49/6 ซ.รามอินทรา 8 ถ.รามอินทรา กม.4 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	0 2971 9727	Pikarnpanya@gmail.com
สมาคมคนพิการแห่งประเทศไทย	77/4-5 หมู่ 2 ถนนชัยพฤกษ์ ตำบลคลองพระอุดม อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี 11120	0 2147 1820	apht2005@hotmail.com
สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย	255 ห้อง 6-8 ชั้น 3 อาคารศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก (APCD) ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400	0 2354 4260	disabilitiesth@gmail.com

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2568). สถานการณ์คนพิการในประเทศไทย. จาก https://dep.go.th/images/uploads/files/Dashboard042568.pdf

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2560). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดทำล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียงและเสียงบรรยายภาพสำหรับการให้บริการโทรทัศน์ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์. พ.ศ. 2560.

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2556). ประกาศ กสทช. เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556.

ตรี บุญเจือ (2562). คนพิการกับการเข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากกิจการโทรทัศน์. วารสารวิชาการ กสทช. ประจำปี 2562. 3(3), 122-147.

ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2558). คู่มือการออกแบบเพื่อทุกคน Universal Design Guide Book. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิสย์. จาก https://shorturl.asia/LTk1t

ธัชพงศ์ ชาลานุมาศและอัจฉรา ปัณฑรานุวงศ์. (2562). ชุดความคิดเกี่ยวกับคนพิการในรายการโทรทัศน์ประเภทรายการทอล์กโชว์รายการเกมโชว์และรายการสารคดี. วารสารนิเทศศาสตร์ปีที่ 37 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2562. หน้า 75-85.

ธีร์ธวัช เจนวัชรรักษ์. (2564). ข้อกำหนดเพื่อการเข้าถึงสื่อของคนพิการเชิงเปรียบเทียบกรณีศึกษา: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 11(1), 128-149.

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2559.

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2563.

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2567

ผู้บริโภคสื่อ วิทยุ-โทรทัศน์ กสทช. (2568). แจ้งสัดส่วนและระยะเวลาการจัดทำบริการสำหรับคนพิการตามมติที่ประชุม กสทช. ครั้งที่ 21/2568 (ต่อเนื่อง) เมื่อวันที่ 23 และ 24 กรกฎาคม 2568. จาก https://www.facebook.com/photo?fbid=1071558201825545&set=a.243763837938323

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ภาลฎา ฐิตะวชิระ. (2567). บทบาทของผู้พิการในฐานะนักแสดงละครซีรีส์และภาพยนตร์ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มณเฑียร บุญตัน. (2559) สรุปการบรรยายหัวข้อ “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการแห่งสหประชาชาติกับผู้ป่วย คนพิการทางจิต และผู้ดูแลในประเทศไทย” จาก https://omhc.dmh.go.th/news/admin/128201691022.pdf

มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ. (มปป.). ลูกมีความบกพร่องทางสติปัญญา (Children with Mental Retardation) . จาก https://fcdthailand.org/library-type/ลูกีความบกพร่องทางสติ

รายการ Britain’s Got Talent. (2024). https://www.youtube.com/watch?v=URnA_ItRhfE

รายการ The Traitors . (2025). https://www.youtube.com/watch?v=ve8XpgpTVtk

สงครามนางงาม 2. (2559). https://www.youtube.com/watch?v=SgCOtCdxDTk&t=2420s

สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย. (2558). คู่มือการจัดผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). แนวทางการจัดทำล่ามภาษามือ คำบรรยายแทนเสียงและเสียงบรรยายภาพสำหรับการให้บริการโทรทัศน์ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้เข้าถึงหรือรับรู้และใช้ประโยชน์จากรายการของกิจการโทรทัศน์.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2559). คู่มือจัดทำคำบรรยายแทนเสียง (closed captions). กรุงเทพฯ: กราฟฟิคไซต์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

สิโรดม มณีแฮดและพงษ์พิพัฒน์ สายทอง (2566). รูปแบบการนำเสนอสื่อสำหรับคนพิการทางการได้ยินผ่านโทรทัศน์แบบสตรีมมิงขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2566). หน้า 283-300.

อารดา ครุจิต (2566). การเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อออนไลน์กับการต่อสู้เชิงความหมายของความพิการ. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารวิทยาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อารดา ครุจิต. (2560). โทรทัศน์เพื่อการเข้าถึงของคนพิการ. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฮาร์ทเน็ต ทีวี . (2020). “ผู้ใช้รถเข็น – ยูริโกะ โอริดะ สร้างแอปแผนที่สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ” จาก https://wheelog.com/hp/archives/15935?utm_source=chatgpt.com

Adecco Thailand. (2566). วางตัวอย่างไรเมื่อมีเพื่อนร่วมงานเป็นผู้พิการ. จาก https://adecco.co.th/en/knowledge-center/

ThisAble.me. (2560). คำแบบไหนเราที่ควรใช้เรียก "คนพิการ" . จาก https://www.youtube.com/watch

ThisAble.me. ชวนดูบทบาทคนพิการใน Netflix. จาก https://www.facebook.com/share/v/172GPQg4tp/

ThisAble.me. (2564). รู้จัก 'การออกแบบเพื่อทุกคน' ที่ทำให้คนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยปราศจากการกีดกัน. จาก https://thisable.me/content/2021/12/784

What Can You Do About It? (2019). รายการสารคดีที่เป็นการนำเสนอคนพิการที่เป็นโรคสมาธิสั้น (ADHD). จาก https://www.youtube.com/watch?v=pbI7GGlLCGQ&t=75s

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง
กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

